[illegible] que post librum [illegible] exponit
[illegible] uersus et dirigit sensum [illegible] dicendo
[illegible] Christine [illegible] diligens [illegible]

Incipit liber primus de uirtutibus sponse Christi
virginis compilatus a fratre petro de ordine predicatorum

Cuius amo mores uirtutum colligo
flores.
Subtectis uerbis ut sit lectori certius.
Nota presens patres et amicos ac inimicos.
Fratre fama personam condicionem.
Actus delicias spiritualia dona que penas.
Virtutes mirum uitam solacia tactum.
Peruersos uisos conuersos sepe reuisos.
Defectus simul affectus meditando refectus.
Virtutum tina cum uita que mella propina.
Affectu plena Christi te nomine pena.
Corpore signata corde que cremata fero qui una.
Deuotam uitam patris patriam que tuetur.
Officiis ociis maria que martha uidetur
Feminis instat etas iuuenilis et equa.
Condicio gratur sermo solacia uera.
Secreti mirum cum tormentis mediana.
Deuotos sensus hii diligis que noteris.
Ut lateat ignotis cupiuit quod arcere uote
Oracio confessio pulsacio supplicacio ditant.
Unio consumat confessio purgat et ornat.
Consolacio sed communio leticiam dat.
Gaudet et osculatur minatur plorat et optat.
Delectat natum placitum carnis beatum.
Et bonum spirituale tactum dat cor que grauatum.
Mos os cor cultus cibus et gradus actus uoletus
Ieiunat uigilat patitur pugnat que triumphat
Ornat naturam uirtus natura que curam.
Ihesus ostendit propriam quas gloria pendit
Raptus [illegible] placet ardor amor liuor et
cruor angor.
Eructat iubilat subridet deficit orat.
Sine natura creatus superat sua uita.
Hic uiuens uerum precibus quia gratia tota.
Virginitas feritas bonis tibi seua certas.
Iniurias plenas [illegible] sacramentum penas.
Placita [illegible] fama falsa metus que
Omnia singula membra fons uelut iterus adu

iic

Penas commutat noua semper bella ministrat.
Notos ignotos inimicos turbat amicos.
Vertit aspiciens conuertit inspiciens sed
Despiciens tegitur sed respiciens simulat.
Motor afficior feruidior timor et horror.
Audiui seculi [illegible] quam modo primis.
Hec sunt dulcioris scripsi in tractatu amoris.

Cuius uita est religio morum emulatio deuotorum. Speculum imitatorum miraculum inspectorum. Incitacio tepidorum. reuergatio delicatorum. Instructio idiotarum. expositio diuinorum secretorum. Summa bonorum ex penalium cupientium. Incitamentum desiderantium. Inchoatio [illegible]. Exemplum contemplatiuorum. imitatio actiuorum. Cuius presencia peruersa emendat. emendatos dirigit. edificata confirmat. Cuius aspectus exemplis illuminat mentes letificat deuotos corde [illegible] factum diuinum non generat. Cuius memoria ad imitandum sollicitat sollicitos incitat diuinos affectus inspirat. Cuius absencia ad uisitandum prouocat prolongata fatigat ablata lectorum reuocat. Cuius collocutio errantes corrigit de dubiis instruit affectum ad deum erigit occulta detegit. Cuius dilectio qua diligitur affectum non inficit intellectum non distrahit deuocionem non impedit infectionem aliunde contractam curat cum uideri solitudinem abicit affectus sanitate reficit. Dilectio qua diligitur omnibus generalis omnino spiritualis unica que dulcis uidetur esse specialis sed tantum deuotis notis familiaris quibus ad secretum. Amo non tantum naturam a deo creatam non tantum personam ad dei ymaginem formatam sed gratiam deo collatam. Amo uitam ad patriam societatis sociam. Ihesu Christo bene

sima · secretorum eius conscia · Quam uxor mun
dissima · preparauit benedictio · Claustrum thesau
rarium · deliciarum paradisi · conflictuum gim
nasium · proficientis uehiculum · religionis guber
naculum · caritatis folliculum · Carnalitatis emunc
torium · humanitatis xpisti signaculum · Totius trini
tatis triclinium · nuptiale epitalamium · pretorio
rum intimum · Anime domicilium · Super amorem mu
lierum · super decorem spirituum · Super solacium temporali
um rerum · Maiores professione religiosos · modo
mundi speciosos · considerant gloriosos · ponde
rant mirabiles · Paucis intelligibiles · pauci
oribus imitabiles · Cunctis uenerabiles · adulan
tes irreprehensibiles · edificacioni habiles ·
Virtutum memorie digne commendabiles · Verecun
die in aspectu · prudencie in affatu · Pietatis in
actu · caritatis in affectu · abstinencie in gustu ·
Modestie in omni motu · Colligo in unum le
go · dispersos per famam in pluribus · multiplica
tos diuersis sedibus · diuisificatos uariis tem
poribus · uane acceptatos per personarum communica
tionem dispositionibus · Congruos quibuslibet ac
tibus · Colligo corde meditando · ore tractan
do · manu conscribendo · Dictis opera singula colli
gendo · ad commendationem diuinorum beneficiorum · Con
solacionem presencium inspectorum · ad recordationem
posterorum · edificationem auditorum · commendacionem
tutorum meorum · Juniorum examinationem · seniorum com
positionem · temporalium abdicationem · spiritualium
operacionem · exteriorum contemplationem · Vere ex
actibus prius humiliter exuitur · et professibus
congratulatur · cuius meritis exercitatur · Bona opera a
mando · per unum caritatis fomentum · Flores fa
ma odoriferos · Conuictus lenes et teneros · bu
mentibus salutiferos · Iuuenis et puerulis mora
tos · Iusticiarum saporosos · Causa ibi uindicat
lilium speciosissime castitatis · rosa paciencie et
caritatis · viola mirabilis humilitatis · uitis leti
cie et ebrietatis · palme multiplicis uictorie ·
Oliue pinguis misericordie · lauri sancte sufficiencie ·

Sub tectis uiuis · sic secretum mundus ing
ediatur · secretum celeste indignis aperitur · Secre
tum ubi predicatur · regnum ueritatis presumitur ·
Vbi familiaris collacio · uana gloria euitetur ·
Sic habeat detractor quod criminetur · Sub tec
tis uiuis · quia neque genus significatur · neque nume
rus · neque casus · neque tempus · neque modus conseruatur ·
Sed aliquid fratrem narratur · aliquid de fratribus conuictu
tur · aliquid confusius informatur · aliquid dein per sa
rum auctoritates planatur · Aliquid mala a si
mili prolongatur · Verum detractor ignorans ·
Dum quod legit pauca intelligit · dum [illegible] intellecta
prouectu nescit · Dum non nisi uera inuenit · Dum
cetera commendabilia respicit · Et si plurimum gloria
tur · et arguitur · Quem multorum testimonium con
uincat · Vt sit detractor ignorans · Et ubi
bona deprauantur · mala siqua inueniuntur afferantur ·
Indifferentia et dubia · Infirmiora intel
gat · noua falsa mendacia inueniat · Secreta
inquirit et puniat · plus mala quam bona · plus
mala quam bona dicentibus credit · Dum audito
res afficit · istum et inficiat · Vota sacer
patres · usque mestrualo refecit · In hiis colli
gitur perfecta commendatio que sequitur · In parente
honestate · patres professionis religiositate ·
Vota deuocionis communitate · Presentes amicorum
bonitate · et amicos amicorum puritate ac in
imicos · etatis bonum transire decore · etate lo
ne fame odore famam · Status persone hono
re · persona condicionis pulcherrima flore condi
cione commendabilibus actionibus · ad actionem re
lacionibus · Delicias priuilegiorum professioni a
spiritualium penalium collectionibus · presens iterum
habundancie · uirtutes meritorum permanentes ·
Caritatis sanitatis iure certissimus · uerum domi
nus inspirati solacius · Solacia tantis con
dicionibus commendatis · tantum iniquorum per sanc
titatem conuersione · presens · honor per iusta fa
miliaritate confirmacioni · presens omnium tem
porum mortificacione · Defectus solorum [illegible]

Intellectum agentem prius perficiens per modum agen-
tis simpliciter. In intellectum in habitu quod perficit instru-
mentaliter. qui scilicet habitus principiorum quibus ut in-
strumentis possibilis in actum educitur. In intellectum adep-
tum qui perficit per modum forme qui a rebus acquiri-
tur per doctrinam et inventionem. unde et acquisitus. et
accommodatus dicitur. et in intellectum possibilem qui hiis
omnibus perficitur. Tercio dicitur prius perfectivum
intellectum. Intellectus possibilem quo scilicet omnia fit. et in-
tellectum agentem quo est omnia facere. et intellectum
speculativum qui ex hiis constituitur. et sub quo intel-
lectus in habitu accipitur. et deinus comprehenduntur.
Ar. dicitur prius potentias celules. In intellectum possibilem
prius potentiam. et in agentem prius formam. omnes autem alii
a similitudinibus rerum accepti accidunt anime. Intel-
lectus possibilis qui est primus ut secundum scilicet impassibilis. unde
non est corporis. nec virtus in corpore distenta. nec vir-
tus organica. Secundo est specierum susceptiva.
ut de potentia actu fiat intellectus. tercio non scilicet hoc aliquid.
quia nec hoc materia neque hoc forma neque hoc compositum. quia
in potentia est respectu omnis forme. quod nullum dicitur.
Quarto non est immixtus. id est nulli organo corporali
mixtus ut omnia intelligat. omnibus percipiat.
ut superior omnem formam ut despectam cognos-
cat. quia omnis ut indignas et impedientes re-
futat. si enim cum aliqua informaretur ut esset hoc ali-
quid. tunc non cognosceret illi forme alienum dispara-
tum vel contrarium. et sic omnia non posset fieri. quia con-
traria et disparata non possunt simul inesse eidem. se-
quitur ergo quod sit immaterialis. Quinto hic formam quod
sit unum de entibus mundi in genere nature incorporeus
differentibus ab omnibus hiis qui intelliguntur ab
eo. Sexto quia est potentia passiva necesse est eum ab
alio moveri quod est actu. quod non scilicet est intellectus a-
gens. quia forme sensibiles ut sunt in multis non
sunt universales nisi in potentia. quare movere non possunt. Et ex hiis
patet quod de se non est aliquid nature speculativa. cum sit
omnia in potentia ut prima materia. Ex dictis patet quod est potentia
passiva. que omnia iudicare distinguere et intelli-
gere potest. et nichil eorum actu antequam actu intelligat.

Septimo dicitur separatus. id est denudatus a specificantibus
et individuantibus ut sint universalia. vel secundum id quod est in
potentia antequam habeat actum. ut patet in tabula rasa.
Licet intellectus sit separatus. inhereat ut individuetur quod
individuetur. non tamen erit unicus omnium hominum.
quia unum unam habet perfectionem. sed sua perfectio intellectus
possibilis non est una in omnibus. quia secundum hoc essent omnes e-
que scientes. Octavo quia non est tota anima sed
pars anime rationalis. Nono licet non sit potentia organo
coniuncta. est tamen potentia coniuncti. et licet non commu-
nicet corpori communicat tamen communicantem corpori. ut
fantasie et ymaginationi. et per has anima intellectui in
una unio efficitur. Cuius simile patet in sole qui
unitus permanet in celo. et tamen universalis sequitur
per formam. Decimo licet sit omnia in potentia non ta-
men est sua natura. vel sua potentia in materia prima. Unde-
cimo notandum quod licet sit separatus ab omnibus formis
intelligibilibus non tamen a forma que est unum de en-
tibus mundi. sicut tactus est separatus ab excellentiis
qualitatum. non tamen ut sint ad medium reducte
et orte ab anima. non ut est corporis per mixtionem. sed ut est
ymago primi intellectus. Ideo potest esse impermixtus. Sic
igitur intellectus est nullus eorum que sunt per substantiam anime de-
terminatus ab aliis potentiis. per intellectus liberatur et
remanet universalis. et immixtus non determinatur ad hoc aliquid.
per comparationem ad intelligibilia. Duodecimo notandum quod
potentia passiva et tamen impassibilis. quia formarum speculativa-
rum est perclarus. et cum in potentia universalis et formarum possibi-
lium in actu sic intellectus habet inesse et tempus. et quod
ad hoc est passibilis. per oppositionem ad intellectum possibilem in
quo est actu universale intellectum non est in sub forma
et actu intellectualitatis. quod habet a luce intellectus a-
gentis. non tamen unitur huius formis possibilis ut organo.
sed ut determinans indeterminato. quia sua intellectuali-
tas est confusa et indeterminata. per hoc fit hec forma unum
cum intellectu. ut actus cum potentia. sed sicut potentia cum actu
non tamen sicut forma cum materia perficit materiam ad esse. sed
forma intellectus ad cognoscere. Sunt autem diffi-
ciles formas in intellectu et in materia prima. Quia sunt in intel-
lectu ut magis formales per ipsas determinata in materia ut

mag' mli eas subiectate et determinat. scda est diua qa i intellectu sunt fore simplices et ules. ¶ In m' fore diuse et particulares. ¶ Tercia qa intellectus est de natura intelligibilium. ideo illustrat sic formas suas. et eas cognoscit. nisi aut manz i tenebris priuatois agnicois. q pos sua no est itellectual'. ¶ Quarta qa itellectus no obligatur alicui fore qa no unitur ei. ut m' ul' sbo. l ut loco. sed m' p fors diuiditur. et cuilibz obligatur. vn ex hijs patz qd equiuoce d' po' passiua de itellectu et materia. ¶ xiij. no qd ipe est loc' sperum intelligibilium. qa ppe eas no mutatur. sic n' loc' n' eis subicitur sic sbm. l mag' influit. n sic i determinatum de sbz determinantium. qa forma no fac' i intellectu. n' determinat. Intellectus aut ex fors intellectis mlta opatur. vt discretoez. iudicium. resolone. z pone. ¶ xiiij. no qd ipe ut tabula rasa cui no est gerum. for nz inchoacio. et ideo no pot ee sbm cuius mutatois. s; tm simplicis receptois. vn ab ea n' abicitur. n' aliq in po' in actum educitur. l qd; lib' intelligibile sit tempe sbito suscipe'. vn undiq; dupli agente. l. q coferat formam mouenti. et mouente. qa intellectus agens dat intellectualitate itelligibili et itellectu po'll. sic lux diafanum pfic' et colores actu esse. ¶ xv. no. qd intellectus se sic alia. qa p intencom sua. sed no sic alia. qa h' intencio n' e abstracta cum sit denudat' et semp itelligibil'. qd no alia. ¶ Cum aut aia sit quedam resultat' lucis cause etiam i ea duo necesse. l. for' lucis. z id in quo lux recipitur. ut fiat aliq ens indi. et ab h ee fluunt aie due uirtutes. l. intellectus agens. qui catur ab ipa luce recepta. et po'll q catur ab eo i quo lux recipitur. et z sunt ideo duo. qa in omi natura inuenitur agens z paciens. ¶ Conpatur aut agens lumini fructuose arti et spiritu. ¶ Lux in q accipitur. qd agit itelligibilia pncipalit'. vniusalit'. incessant'. Jn oi enim genere oz deueniunt i unum. ut i corpalib' in

sole qd opetur pmo et pncipalit'. et qa est pmum. et qa ab allo no hz unum opetur. et qd opetur ulr. et qa opatus p suam essen. sicut lux lucet opatur icessant'. ¶ Qa aut h est intellectus pm'. Consequitur qd sit simplex. Qz essentialiter agat. Qz intellic sic seo i duse. et qd omns i eo sit una suba. uita. z sua lux. qd meli' patebit inf'. ¶ Ex h qd est ulr agens sequitur. qd sit forma oim itellectuum. sm pporcone uniuscuiusq; itellectual'. et n sm uirtute pmi agentis. ¶ Et qd ipe est se me omis itellectuali' et qd sub actu suo oe itellectuale mouz aiam. et ideo qui querunt q modo for' rerum agunt tamen cum sit ignobiliores nichil querunt. qa no agunt n sub lumine itellectus quidam z sic agere possunt i intellectu po'le. vn est qstio i piror. ¶ Ex h qd agit essentialit' et icessant'. sequitur qd sequitur cum sua actio. et qd sunt sb eo necessaria. et intacta. et q ad h eterna q sunt imobilia. h mo quo scia de huiusmodi pncipijs necessaria. quecumq; sm phiam dicunt eterna. Qz ideo ignorantes. posuerunt alias formas. quam q sunt i reb' mathematic'. ¶ Sed itellectus agens cpatur arti. et h conuenit ei essentialit'. sm qd prehz i se omnia intellecta. et no est h ars mechanica. q est ante artificias diuisa. s; est quedam scia fctiua cum ratione opatiua. sed itellir de arte natali. quam ois forma z corpa imitatur. Secundum qd in semine ut artifex dr ee aia que cum rone infallibilit' opatur. cum tamen h ars no sit scia quedam alia a uirtutis fctiue suba. sm qd ipa hz i se uirtute oim membrorum quib' opatur ad pos uite. cum certa rone et fis intencoe. et sic est pcticabilis in semine. sic est i luce agentis itellectus respectu totius uniusitatis m' sibi sbiecte uniusalit'. Qa sua scia est lux sua et ars sua. omnia ad esse itellectuali' pducens cum rone certa. et faciens in po'll intellectu pstare omnia. ¶ In qntum ergo fors de se educit. et aliene m' h intellectu po'

non eas inducit agens comparatur arti. et possibilis
materie. et in quantum huiusmodi forme de se non mouentur. cum
enim sint in potentia intelligibiles. et non ut est in potentia mo
ueant ut agens comparatur luci in quantum lucem eis
offert. ut intellectum possibilem mouere possint. Sic igitur
necessarium est in anima intellectus agens. qui omnia intellecta
facit. et possibilis qui distinguitur et formatur. in quo omnia
intellecta fiunt. sicut est in omni uniuersaliter agente. ¶ Tertio
comparatur sicut habitus quod sine aliqua additione potest operari
quando uult. et tamen est pars anime essentialis. ¶ Secundo notandum
de intellectu agente. quia ipse non proponitur sed naturaliter
est separatus. immixtus. impassibilis. substantia actu. ¶ Duo
prima sunt ei cum possibili communia. in quantum autem ipse intel
ligibilibus super irradiat. et ea ab appendiciis materie
separat est substantia actu agens. et sic simpliciter ab
eo differt. In hoc autem quod est omnino impassibilis et ab eo
differt. cum ille sit aliquo modo passibilis. ut ex superioribus
dictis patet. ¶ Ex dictis etiam patet quod opera agentis sunt
duo. scilicet abstrahere formas ab appendiciis materie.
et eas uniuersales facere. Et intellectum possibilem illustrare. quia
forma non est uniuersalis nisi in luce agentis. et ideo quod in lu
ce eius recipiatur. ¶ Similiter possibilis comparatur ad agen
tem ut suo lumine compleatur. et ad formas eductas ut
ab eis moueatur et formatur. Que forte sic speculate
dicuntur intellectus speculatiuus. ¶ Speculatiuus intelle
ctus qui tertius est secundum quod dicit auerrois. duplex
habet esse. scilicet in lumine agentis quo fit speculatiuus non
habens mutationem. et in comparatione ad res quarum ipse
est species. et sic secundum actum et potentiam multiplicatur
et uariatur. ¶ Et hoc sub triplici differentia consideratur.
Quedam cum materia sensibili secundum esse et rationem ut in
physicis. et sic intellectus de eis iudicans innititur
sensui. Quedam cum materia sensibili secundum esse et non secundum
rationem. ut mathematica. et de hiis iudicans innititur
ymaginationi et fantasie. Quedam est eorum que sunt separata
secundum esse et rationem. et hoc scientia indicat. ut sunt diuina.
et methaphysica. et in duobus primis oportet quod intel
lectus discernens extendat se ad certum sensibilem
uel ymaginabilem terminus. et huiusmodi est regula ipsius
trahens secundum rationem communem talium. Sed in diuinis

tamen facit non oportet. quia sunt per propriam rationem separa
ta. unde in primis duobus intellectus indicans a sensu
et aliter a aliter se habens iudicat. Comparando enim
duo intelligibilia. uel de eis iudicando. uel passio
nes eorum inquirendo intellectus extra se non exit. sed ab
uno in aliud regirat. prima autem principia que habe
tur apud eum intellectu simplici. Sed in primis duobus in
diget cogitatione ad eliciendum particularia que tangit
diximus. et quia hoc uirtus corporea sensitiua. ideo fatigatur.
quod non accidit intellectui in tertio statu. In quo
libet tamen intellectus inuenit se. sed ex obligatione
corporis primis duobus sit propinquior. et secundum hoc ad
diuina obscuratur. sicut oculus uespertilionis ad lumen solis.
secundum propriam tamen naturam est diuinis similior.
Unde primo debet inbui phisicis. secundo mathematicis. quia [margin: tertio moral']
nisi illis reducantur ad actum neque se neque alia intel
ligere potest sicut oculus sine obiecto et medio illuminato. neque
se neque alia uidere potest. unde patet quod homo in se neque
alia inuenire potest nisi in completione uirtutis. ¶
Si operetur iste intellectus ad inuicem. tunc secundum
tempus possibilis est prior. quia prius intelligimus potentia
quam actu. Si secundum esse tunc agens est prior sicut
informans informato. et agens acto. uterque autem est
separatus et perpetuus. sic et certum est compositus.
Intellectus autem speculatiuus particularium corrumpitur
qui est per conuersionem possibilis ad inferiores potentias. uel
per obliuionem. uel per mortem. quia licet tota anima tam
lis separetur a corpore tamen secundum quasdam suas potentias [margin: potentias]
non operatur sine corpore. unde ille intellectus particulari
um est ad illud equiuocum. Intellectus igitur ac
quirendo scientiam utitur tamquam sensu ymagina
tione. fantasia. quia ex sensu accipit experientiam.
Ex experienciis memoriam. ex memoriis uniuersale. quia
omnis nostra scientia oritur a sensu. Cum autem iam habet
scientiam. uocatur intellectus adeptus. non in potentiis
sensitiuis. sicut non indiget uehiculo. quia iam peruenit
ad patriam. ut dicit auicenna. ¶ Intellectus adeptus
est qui per studium acquiritur. qui minus proprie.
quam homo intellectum proprium quasi finem totius laboris et
fructum adipiscatur. Cum autem anima sit ymago dei

p(er)ite· sed (et) q(ui)eta cu(m) (con)tinuo et t(em)p(or)e· Ideo est si
militudo q(uo)dda(m) o(mn)i(u)m q(ue) fiu(n)t p(er) lume(n) et p(er)ite ambi
ens o(mn)ia illa· et insup(er) o(mn)i(u)m que su(n)t cu(m) (con)tinuo
et t(em)p(or)e· et in utroq(ue) acquirit seip(s)am· Hic est
q(uo)d mens hu(m)ana simul est aliqualit(er) o(mn)i(u)m vero
et dissimilis o(mn)i falso· Cu(m) ergo po(tentia)lis i(n)tell(ectu)s
reducit(ur) fiu(n)t i(n) actu(m) o(mn)i(u)m eor(um) que e(ss)e(n)t i(n) po(tentia)· tu(n)c
ho(mo) adipiscit(ur) p(ro)priu(m) i(n)tellc(tu)s· et h(ic) i(n)tellc(tu)s (con)tra
adept(us)· vnde ph(ilosoph)o dicit q(uo)d p(ro)pte(r) uilia difficil(e) s(u)u(m)
ip(s)ius cognic(i)o· et alfarabi(us) a(n)i(m)a posita est in
corp(or)e ut seip(s)am i(n)ueniat. Cognic(i)o aute(m) di
uinor(um) est delectabilissi(m)a et naturalissi(m)a· q(ui)a i(n)
ea tota flor(et) hu(m)ana nat(ur)a in q(ua)ntu(m) hu(m)ana q(ue)
ex d(e)i(s) part(e)· q(ui)a sicut hu(m)ana p(ar)s p(ri)mi iu(n)· sic et p(ri)
mi boni q(uo)d est semp(er) et ubiq(ue)· et o(mn)is boni
bonu(m)· Et q(ui)a a(n)i(m)e est (con)naturale hinc delectatur (et) co(n)
gaudet ad ip(su)m i(n) q(ua)ntu(m) intellc(tu)s sep(ar)atus est·
nullu(m) p(ro)p(ter)as act(us) h(uius) retrahat a bono· ut tu(n)c
in q(ua)ntu(m) est q(ui)etus et (con)tinuo et t(em)p(or)e· h(ic) aut(em)
tot(us) fit p(er) i(n)tellc(tu)m fo(r)m(a)le. Intellc(tu)s fo(r)malis s(ecundu)m sb
tilissi(m)os p(er)ipathe(tic)os (est) fo(rm)a· o(mn)is intellc(tu)s s(ecundu)m e(ss)e i(n)
tellc(tu)ale· et h(ic) no(n) est fo(rm)a rei i(n)tellig(ibi)lis q(ue) h(ic) n(on)
e(st) fo(rm)alis in respectu po(tentia)lis cu(m) mag(is) po(tentia)lis sit eius
sp(eci)es· Si est lume(n) i(n)tellc(tu)s age(n)tis q(uo)d (est) fo(rm)a po(tentia)l(is)
et i(n)tellig(ibi)lis v(er)u(m) n(on) i(n)tellig(it)ur n(isi) h(ic) fo(rm)a· l(icet) i(n) aliquib(us) i(n)
telligat(ur)· q(ue) i(n)corp(or)ata m(agis) sensibili et i(n) aliquib(us) t(ame)n
ea i(n)tell(ectu) simpli(ci) i(n)tellc(tu)ali· sic(ut) n(on) agit i(n) uisu(m) n(isi)
lum(en)· q(uod) alicubi e(st) puru(m) alicubi ut i(n) colorib(us) in
corp(or)atu(m). Trib(us) (ergo) maxi(m)e p(er)fici(tur) i(n)tellc(tu)s in
ho(m)i(n)e· s(cilicet) age(n)te· et fo(rm)a age(n)tis in po(tentia) (et) eo q(uo)d i(n)tel
lig(it)ur i(n) ip(s)o po(tentia)l(i) p(er) d(i)c(tu)am fo(rm)am. Intellc(tu)s p(ri)n
cipior(um) s(ecundu)m aliq(uos) nob(is) (est) i(n)nat(us)· q(ui)a p(ri)ncip(ia) no(n) ab a(liis)
accipim(us)· s(ed) p(er) s(ci)enciam t(ra)ctior(um) mor(um) nob(is) i(n)nas
cu(n)t(ur)· et su(n)t i(n)strume(n)ta ip(s)i modi argume(n)tac(i)o(n)is
q(ui)b(us) s(ci)encia rer(um) de hys p(ri)ncipiys educit(ur)· vn(de) h(ic)
duob(us)· s(cilicet) p(ri)ncipiys et argume(n)tac(i)o(n)is mod(is) po(tentia)
op(er)atic(e) i(n) actu(m) educit(ur) i(n) disciplinalib(us) q(ue) s(unt) p(er) stu
diu(m)· In moralib(us) a(utem) p(er) exp(er)ime(n)tu(m). Intellc(tu)s
assila(n)ti(s) d(e)i(s) o(mn)ib(us) orit(ur)· q(ua)n(do) ho(mo) assurg(it) q(ua)n(tu)m
po(tes)t (et) fas (est) ad assimilac(i)o(n)e(m) i(n)tellc(tu)s diui(n)i· q(ui) est

ca(usa)· et lume(n) o(mn)i(u)m· q(uo)d fit q(ua)n(do) i(n)tellc(tu)s d(ic)t(us) i(n) adept(us)
est seip(su)m et ex sui uirtute extendit se i(n) lumi(n)ib(us) i(n)
telligi(bi)liu(m) gradati(m) ascende(n)s ad i(n)tellc(tu)m diuinu(m) simplic(em).
Q(ui)b(us) a(utem) mod(is) ma(n)ifesta(n)t(ur) i(n) reb(us). In formis o(mn)i(um) p(ri)mo
reru(m). Sc(ilice)t i(n) i(n)tellc(tu)m po(tentia)l(em) q(ui) i(n) po(tentia) est o(mn)ia illa q(ue)
e(ss)e sep(ar)atu(m) h(abe)t i(n) lumi(n)e. Tercio in lumi(n)e age(n)tis
cui (con)iungit(ur) ho(mo) sic(ut) tenebr(is) u(e)l p(er)uac(i)o(n)i· s(ed) ut lu
me(n) i(n)ferior(i). Q(ua)rto i(n) i(n)tellig(enti)is mouentib(us) orbes.
Applicat(ur) a(utem) i(n)tellc(tu)s hu(m)anus ad i(n)tellig(enti)as· cur
p(ro)p(ter) cursus astror(um)· et p(ro)nosticac(i)o(n)u(m)· et a(m)mirac(i)o(n)e pl(e)
nitudi(ni)s celestis. Q(ui)nto a(utem) i(n)tellc(tu)s applicat(ur)
i(n) uirtutib(us) et s(ci)encys erit diu(in)us et optim(us) et aliq(ui)d
dignitatis p(ar)ticip(a)ns· et q(ue) d(icun)t(ur) e(ss)e phil(osoph)i· q(ui)a n(on) u(i)
det(ur) ho(m)i(ni)s mortal(is)· s(ed) dei fili(us) ut d(icit) homer(us)· S(ex)to i(gitur)
i(n)tellc(tu)s reducit(ur) i(n) deu(m) (con)tinuatur i(n) lum(en) eius· Ipsa lu
mi(n)e ei(us) p(er)netrat(us) mirabili et (con)tinu(at)u(m) ei(us) q(uo)d nich(il) am
plius nouit requir(er)e· s(ed) stans i(n) seip(s)a manet i(n) illo.
Scificat(ur) a(utem) i(n)tellc(tu)s p(er) studiu(m) pulcritudi(ni)s ac
quisicio(n)e i(n)tellc(tu)e illu(m)i(n)ac(i)o(n)is· et extellu(m) sep(ar)ac(i)o(n)is ap
plicac(i)o(n)e cu(m) luce sup(er)ioris ordi(ni)s. Et q(uonia)m act(us) i(n)
tellc(tu)s (est) sup(er) co(m)posita et simplicia· et p(ri)us s(it) simplex·
q(ui)a o(mn)e q(uo)d i(n)tellig(it)ur ut unu(m) i(n)tellig(it)ur· q(ui)a plura si i(n)
tellig(er)e no(n) possim(us)· lic(et) scire possim(us)· est a(utem) unu(m) p(ri)
mo mo(do) i(n)diuisu(m) u(e)l i(n)complexu(m)· q(uo)d (con)po(siti)o(n)i (con)p(o)n(i)tur·
s(ecundu)m est (con)tinuu(m)· q(uo)d (con)po(n)itur multitudi(ni) (con)tinen
ciu(m)· terciu(m) (est) unu(m) to(ta)le· et h(ic) unu(m) est fo(rm)a· Ter
ciu(m) est unu(m) simpl(e)x q(uo)d est i(n)p(ar)tibile· s(ecundu)m re(m)· et r(ati)o(ne)
cu(m) p(ro)uac(i)o(n)e p(er)cu(m) unu(m) act(us) i(n)tellc(tu)s i(n)tellig(ibi)liu(m)
diuisi(bi)litator est (con)po(n)e(n)te p(er) negac(i)o(n)em· u(e)l p(er) (con)po(siti)o(n)e(m)·
et i(n) h(ic) i(n)cidit uer(um) u(e)l falsu(m)· s(ed) t(ame)n no(n) o(mn)is
i(n)tellc(tu)s est uer(us) u(e)l fals(us). Cu(m) duo p(ri)mi i(n)tel
lc(tu)s sint po(tentia)les (et) t(ame)n a(n)i(m)e s(cilicet) po(tentia)l(is) et age(n)s· alij a(utem)
no(n) sunt po(tentia)les· s(ed) mag(is) p(er)fecc(i)o(n)es q(ue)dda(m)· Ideo c(ir)ca p(ar)te(m) a(n)i(m)e
r(ati)o(n)alis est r(ati)o· alia q(ue) est i(n)q(ui)sitiua· q(ue) p(ro)p(ri)a est
ei· q(ue) n(on) a(utem) est q(ua)n(do) i(n)tellc(tu)s (con)po(n)it illa (con)po(n)e
que e(st) i(n)t(er) i(n)t(er)ius et illatu(m) p(ro)ba(n)s et p(ro)batu(m)· e(st)
n(on)· s(ecundu)m (con)sciac(i)o(n)em· curs(us) e(st) i(n)co(n)uolatu(m)· et d(icitu)r e(ss)e
h(ic) p(er) (con)unia no(n) p(er) e(ss)e rei. Ingeniu(m)· facultas
e(st) hi(us) no(n) sunt po(tentia)l(es)· s(ed) i(n)tellc(tu)s dispo(siti)o(n)es· Q(ui)a i(n)
geniu(m) s(ecundu)m auicen(n)a(m) (est) act(us) r(ati)o(n)is cu(m) p(ro)p(ri)a u(i)

Invenitur medius terminus in syllogismo ut exclu
datur studium et doctrina quia abnegamus studium
vel ingenio si esse videamus ut dictum est copiosius. Doctri
na autem est scientia accepta ab alio. Studium secundum tull.
est vehemens applicatio animi ad aliquid ad discen
dum vel inveniendum. Subtilitas secundum avic. est aptitudo
qua homo ex seipso natus est adipisci sapientiam et hoc
in gradus. Hebetudo est primus quod nisi docente ad
omnia intelligibilia. Secundus qui quedam docetur et quedam per
se intelligit ut sollertia. Tertius subtilitas que sine
doctore propria in omnia subtilia penetrat que in
paucis est. ¶ Dicitur etiam quia operationis animam po
tentiis motivis et primo intellectum practicum. Et secundum
avicennam est vis activa et principium movens ad
singulares actiones que sunt proprie cogitationis secundum que
intentionibus convenit ad placitum quod appetitur. Ci-
bus [?] accipitur primo ut est vita quedam et per se anime
rationalis. Secundo ut est per intelligibilia et operabilia. Tertio
ut est principium operabilium. ¶ Differentia autem intellectus
practici a speculativo primo fine quia finis practici est
extra sive sit opus ut cantus sive operatio ut civilitas
sive sit in actualibus ut operationes virtutis perfecte ut est
felicitas civilis que est divinissima et optima. Item opera
tiones virtutum. Intellectus autem speculativi finis est scientia
quod est verum in theorematibus quod patet in phisicis
mathematicis et divinis que sunt scientie de pluribus. Sed non
logica que est modus sciendi non scientia quia verum ta
lium querimus propter opus [illegible] speculativi est dignior no
bilior et perfectior et ideo potius cum est felicitas spe
culativa ut patet supra. ¶ Secunda differentia est quia practicus
accipit formam ut est principium operis. Cum propter hoc ta
ctum [?] ut detineatur ab ullo speculari [illegible]
quod est omnis operis. Secundo quia est forma operis quia artifex
omnis inducit formam sue artis operi ut opera
tio. s. forma abstractionis operis cum speculatio. Tertio
quia consequitur quia forma practici est ad rem. Sed speculati
est a re. ¶ Tertia differentia est quia practicus in acqui
rendo formam non utitur instrumentis vel sensibus corporalibus
quia habet eam apud se. Sed quando educit eam in utroque extra
se existente. Sed speculativus e contrario in acquirendo u

titur sensibus et non in usu considerationis. Unde practicus dicitur se
extendens extra se et ex parte quod nobilior est contemplatio
actione. ¶ Quarta differentia quia speculativus circa res. Practicus
circa eas res sunt subiectas. Unde intellectus est primo
et intelligentiarum magis assimilatur practico quando speculatio
cum sic operatur. Non differunt tamen ut intellectus sunt
sed forma et fine ut dictum est. ¶ Secunda potentia motiva
sed in anima sensibili est fantasia et quod includitur estima
tionem de quibus supra dictum est. ¶ Tertia potentia mo
tiva est voluntas in anima rationali. Est autem quedam voluntas
naturalis quedam deliberativa. Prima autem in possibilium ut
non mori et has in primo dicitur. Est autem voluntas obtin
ere et sic ipsa potentia inclinat ad actum ut volo intel
ligere aliquid esse et tunc autem ut est de contingentibus et salva
tibus tamen. Et sic est voluntas naturalis autem est de non
potentibus et tunc est voluntas que dicitur rationalis differentia a
la sunt in potestate nostra possibilia et operabilia per nos. Tunc
est voluntas rationalis quia est de hiis de quibus non in
quiritur dispositio et consilium. ¶ Quarta potentia est mo
tiva et concupiscibilis que est vis anime sensibilis. Cum propter
hoc est delectabile in sensu et imperat motum ad conse
cutionem ipsius. ¶ Quinta est irascibilis que est vis im
perans motum ad repellendum id quod putatur autem no
civum autem corrumpens sive autem obtinere est arduum. ¶ Ap
petitus non est potentia singularis. Sed est nomen generis. De
siderium autem trahit ad appetitum sensibile cuius partes
sunt concupiscibilis et irascibilis. Placitum dicitur appetitum
placens in appetibili. Libido est appetitus contrariis [?]
cum delectatione et minus dicitur quam placentia. ¶ Sufficientia
motivarum patet quia quedam movet imperans motum et
hec cum cognitione ut intellectus practicus in anima rationali et
fantasia in sensibili autem sine cognitione et voluntas
in rationali et concupiscibilis et irascibilis in sensibili. Aut movet
ut exequens motum que est vis diffusa in nervis et
musculis. ¶ Alias ponunt alie potentie motive quarum
est sensualitas. Sed hec non supponit unam [illegible] virium sed plures
quia est tota pars sensibilis que reficitur et delectatur in delecta
bilibus corporalibus et sic comprehendit et motivas concupiscibile
et irascibile et ex parte cognoscentie etiam communi.
Secunda vero superior et inferior que secundum sanctum sunt una

speculativi et coligent in [illegible]

pō. l. rō pēticā. s̄ h̄itū et actū distinctē. et s̄
obm. qā obm inferioris est temporale eligibile
ad op⁹ superioris etiā rēficiens in op̄e. h̄itus
īferiorem regēs ītētus sapiā act⁹ inferioris opari
superioris contēplari. dr̄ aūt superior uir. et infi
or mulier. s̄ aug⁹. ūa superior pertinet rōnib⁹
eternis. ꝫ iuri diuino. s; inferior iuri h̄uano. et
ap⁹ superiorē. idō est auctās ut ap̄ iurū. Scd̄o
qz īfundit ei scīn p qd̄ regit̄. qā ius h̄uanū
a diuino trahit. et nō ꝫ ius qd̄ dei p̄ceptis cō
trarīt. tercīo qā superior nō accipit suā p̄fōnē
ab alia pō. s; dat aliis. et obtinet p̄ncipatū
ī regno aīe. sic uir p̄fōm ser⁹ p̄ mulierē. p⁹
p̄ncipalitās ꝫ ꝯsilii. s̄a p̄cepti. tercia nobili
tē. ¶ Opa rōnis ut dr̄ dam. p⁹ boi inq̄sitō s̄m
(scrutatio) apprensio. terciū ꝯsiliatō. Quartū ꝯsiliati dispō
tō. Quīntū melioris elcō. sextū in op⁹ ꝑsilitō.
vij. tēi usus. ¶ Tertiā pō s̄m scōs est liberū ar
bitrī cui⁹ p̄pē est eligē. ¶ Quartā ē sinderesis. s̄ ꝯ b
basiliū. ꝫ iure aī h̄ns in se insitā scīā iudicū
di p q̄ mala a bōis segregam⁹. Scdm ꝫ qr ipa
ē natale iudicatoriū. Terciū ē qr ipa ē pō nō
h̄it⁹. Quarto rō qr ipa nūq̄ peccat. qr ē eā ulla
uirtis cā q̄ nō p̄terit. Quīto nūq̄ extin
guit̄. qā et ī dāpnatis remordz̄ de malo cō
misso et bono obmisso. ¶ Quīto est ꝯscīā
q̄ est ꝯclō rōnis p̄ftēct ex maiori sinderesis. ꝫ
minori rōnis. s; neut̄ hāc dr̄ rōne faciēdi.
qā nō senteciat qd̄ fac ꝯscīā. p q̄ p mod dic
tāmē h faciend⁹. ul' nō faciend⁹. et idō accusat
ul' excusat. ¶ Consciā cū rōnibus efficit̄ suffi
ciens ad phibend⁹ testimoniū. p⁹ excusatōis. cū
iusticia natāli. Ro ij. Cū gētes q̄ legē. Sō iusta
tis cū spū scō. Ro. ix. testimoniū m̄i phibente
testē spū glie. i. glā nrā h̄ꝫ. ¶ Scdō nō qd̄
ꝯscīā erronea obligat. si est ut opīatā credi
ta ul' scita. q̄ntū est de se. ¶ Tercio nō qd̄ de
ponēda est p examinatōē minoris q̄ sūitur a rō
ne. cui⁹ falsitās ulīs se offt̄ si examinetur. ¶
Quarto nō qd̄ ꝯscīā nō extinguit̄. ita qd̄ n̄ ac

cuset. ul' excuset. pōt tn̄ interdū dissimilari sic
faciūt mali. ¶ Sunt aūt et plures alie po⁹ p ac
cīns mouentes. ut estimatō et sensus. q̄ est p⁹ nū
cians. ¶ Dicat ꝫ gra ꝯdicōis aīam dī ymag⁹.
In q̄ totū bonū hoīs ꝯsistit. ut dr̄ glo. sr̄ ps. et
h̄ꝫ triplr̄. ut sbdit eadē glo. creatōis. i. rē que
ꝯsistit ex memō intelligī. et uoluntate. Scā
est recreatōis. s. grē q̄ ꝯsistit ī fide. spe ꝫ carit
¶ Tercia ꝫ similitudis. q̄ñ quidā dicit glie. s
qd̄ fidei succedit lux ī intellcū. caritati. pax.
ut dr̄ quietatōnē fruct⁹. s; ꝯtinuatō et
nitatis spēi ul' memo⁹. h de grā sup⁹ dcm̄ est.
de glia infra dicet̄. ¶ Memō ut ē ps ymagis.
est thesaur⁹ h̄itus natāl' ūi et boni qd̄ est ds cog
nitiui. ex quor uno. s. uō sī fortur intelleꝯ. ex
alio. s. bono īformat̄ uoluntas. vn̄ s̄ aug⁹. Me
mō est p̄ma int̄ has pōs. qā aīa p̄us aliqd̄ re
net ap̄ se qm̄ intuet̄ ul' diligit. durā et uite
p⁹ mortē. s; tm̄ q̄ ad deū ordinat ad ipm̄ sb rōne
ūi et boi īterni p nām. Sinderesis aūt ꝯpatur ad
opabile. et mox p rōnes ules. De aliis pz sup⁹.
qā nō rō superior mox p ius diuinū. Inferior p h̄uan.
et sic de aliis. ¶ Sūia de potenciis. h collēā est de
lib⁹ de aīa aūt et alba. et de intellcū. et intelligi
et de sūma de uiis⁹ ꝯcq̄uis eius. aug⁹. de spū
ꝫ aīa. ¶ Scdō de potenciis aīe. Sciend⁹ qd̄ ipa est
sba spual. simpl⁹. indiuisibil'. incorpea. passibil'
atq; mutabil'. Carēs pondē figā. colore. s⁹ est ere
ādā ps dei. s creatura dī. ꝫ ꝯcedi sūba. ul' aliq
elemētor matā. s; ex nichilo est creata. ¶ Licet ꝯ
dicōis dicitur insup nōs stabilitate natālū h̄i
tuū. scīā ꝯsilii et lib̄a facilitate actuū. ¶
Quātū a' ad p̄mū hoīem cū dicit⁹ scīā oīum s̄
nectior. grā opm mitor. Innocentiā originali vita
īmortali. ¶ h. L. sm. xxxv. ¶ Habitabit ī padiso
ī uoluptatis loco. h̄itatō ei⁹ nil' h̄ebat molestie.
nich̄ indigen⁹. odoriferis. stipat⁹ mal'. fult⁹ floib⁹.
glia et honore coronat⁹. sup oīa opa dn̄i cō
stitut⁹. societas ei cū angel'. ¶ Fec ds hoīem ī
nocentē. rēm. ꝯtuosū. sn̄ tristiā. sn̄ sollicitud⁹

omni virtute decoratum. omnibus bonis ornatum. velut
quidam mundus secundus in magno paruus. angelum alium. ado
ratorem mixtum. conditorem visibilis creationis. doctorem
intelligibilis. regem eorum que sunt super terram. desuper celestem
et terrestrem. temporalem et immortalem. visibilem et invisibilem. in
telligibilis. honoratum al. li. 8 xxxv. ¶ Secundo cum in ho
nore esset non intellexit comparatus est iumentis. Heu lacrimo
sa mutatio. ut homo paradisi accola. civis dominus. commenta
lis domini sabaoth. frater honor spirituum. coheres celestium
virtutum. repentina conversione se invenit. post infirmi
tatem iacentem in stabulo post pecorum similitudinem
indigentem feno. post idem mutatum fortitatem alligatum prese
pio. ¶ Unde est quod panis anglorum fenus est fenum.
in presepio positum nobis tamquam iumentis appositum.
¶ Adora in stabulo quem fugiebas in paradiso. honora
presepium cuius contempsisti imperium. Comede fenum
qui panem et panem anglorum fastidisti. Ergo muta
tur sicut cibus hominis in pabulum pecoris homine mutato
in pecus. et sic utrumque tercium est per gratiam nec hunc in uni
tate persone assumptionis. ¶ Tertia natam dicatur.
s. assumptionis. Tertia quantum non ipsam post incarnationem.
scilicet ubi incarnatum conversatio. tertio eius mortis et vite
salutis consumatio. ¶ Circa incarnationem consideranda as
sumentem personam. assumptam naturam. assumptionis vel uni
onis formam. ¶ Quo ad personam consideranda quia filius tantum
et non pater vel spiritus sanctus carnem assumpsit. Quia decuit
ut filius qui est ymago hominem qui est ad ymaginem
assumeret. Secundo ut filii nomen ad alium non transiret. cum
ei pater nasci conveniat ut plures sint filii. Et ut per eum
qui naturalis est filius. et cuius est hereditas alii in fi
lios et heredes adoptentur. ¶ Tertio quia verbum est mani
festativum. quod competit predicacioni. Quarto quia est media in
trinitate persona decuit ut sit dei et hominum media
tor. ¶ Quinto quia sapientia est decuit per sapientiam re
parari. quod per sapientiam placuit creari. Et quia in eis
positus erat homo per sapientiam exulari. et quia per sapientie
appetitum peccavit decuit sapientie consilio liberari. ¶
Sexto quia virtus decuit ut hostem debellaret. ¶ Sep
timo quia equalitas congruit morbo sanando quia et
dyabolus et homo equalitatem dei appetierant. sic per

sed hic sapientie. ¶ Octavo quia pulcritudo decuit ut deformata
reformaret. ¶ Prime .iiii. rationes sumpte sunt ex propriis
.iiii. sequentes ex appropriatis. ¶ Patrem non decebat car
nem assumere propter innascibilitatem sibi propriam. et quia filius fieret
nepos virginis. si pater esset filius. spiritui sancto non conveniret. ne
nomen filii ad alium transiret. ¶ Anselmus de dei filio
dicit O inaccessibilis decor. purissima claritas lucis eter
ne. vita omnem vitam vivificans. lux omne lumen
illuminans. perpetuo conservans splendorem multa milia
ante thronum claritatis tue. ¶ O eternum profluvium. ab o
culis omnium mortalium absconditum. Cuius unda sine ortu.
Cuius profundum sine fundo. cuius altum sine termino. Cuius
latitudo incircumscriptibilis. cuius puritas imperturbabilis.
¶ Secundo consideranda quam naturam assumpsit. de qua Crisostomus
super de cruce. tota malitie fines excessimus. asinis
et bobus irrationabiliores ostendimur. sensu volatilium
comparati. et ipsis lapidibus comparati. sed serpentium ma
lignitatem imitati. ipsius dyaboli filii nuncupati.
et quomodo loquar ignoro. fragilis natura concepta. omnibus
deteriorem demonstrata. nos qui terra videbamur indigni e
levati sumus ad celum. et celorum transcendimus fines. ipsa
sede regali [illegible] decorati. et natura cuius causa cherubin
servabat [illegible] paradisum. a cherubin cum honore
summo suscepta est. in ascensione. Placet nature primitias
obtulit. pater filius et oblatum donum miratus est pater.
Quia et tanta dignitas offerebat. et quod offerebatur nulla
macula fedabatur. et suis manibus suscepit oblatum. fe
cit participem. et quod plus est ad partem sue dextere collo
cavit. non ad omnem gloriam sufficiebat celos transisse.
non cum angelis stare. quantum inferi quam celi distabant tantum
natura nostra elevata est. sic de natura in communi. quantum
ad statum. quamvis de quo assumpta est dicta sunt. ¶
Naturam quam christus sue persone signatam. et ad se relatam
assumpsit. non fuit aliunde allata. non fuit fantastica.
non de novo creata. sed de virginis sanguinibus sumpta.
virtute spiritus sancti formata. in instanti omnibus virtutibus de
corata. et sic omnia que ad corpus. ¶ Quo ad animam
autem dico in instanti concepcionis creata dei verbo unita.
a filio dei in unitate persone cum corpore assumpta omni sanc
titate. omni virtute gratificata. perfecta fruitione

ꝯprelor is sū virtutis b̄tificata. In ultimi occupacōis
ī oīm mīto ꝯsumata. et h omīa simul fuerūt ꝙ
licz nō nata. ¶ Tercio ꝯsidā assūpcōis mod' l' for[ma]
angelo nūciante. spū sc̄o supueniēte. virgīe ꝯsen
ciente. mox int' utm ilbū caro. ¶ Itē ꝯtinuā
ta sūt ad inuicē d̄s et hō. caro et virgo. fides et cor
hūanū. ¶ Contraxit se diua maiestas. ut q' ue
lus hēbat. s. scipm limo nr̄o cōiūgeret ī una p
sona. ut uniret' d̄s et lim'. maiestas et infirmi
tās. uilitas et tāta sublimitas. Nichil d̄o sublimi'.
Nichil d̄o uili' limo. et cū tanta dignacōe d̄s des
cendit ī limū. tāta q̄ dignitate lim' ascēdit in
deū. ut q' q' ī eo d̄s fecit lim' fecisse credat'. q' q'
lim' ptulit d̄s ī eo ptulisse dicat'. tam ineffabi
li q' ipphensibili sacramento. ¶ Et ad cuiꝯ perpē
dēd'ere = ī h sacramēto. ꝯiūx nouū antiquū. eternū.
nouū. aīam de nichilo creatā. antiquū. carnē a
p'mo hōīe traductā. eternū ilbū a pr̄e eterno coeternū
genitū. h sūt tria sata q' mulier euāglica ꝯmiscu
it. ut ḡ d̄s uere sit hō. et ut hō uicarit satisfaceret
p hōīe. erat d̄s et corpalib' suā bonitate modo q'
curat plus cōmunicari; ut assūpsit [illegible] hōīs per
cūles. s. corp' et aīam. et rōale [illegible] et sensibile.
et uegetabile. et formā et q'uncoe aīe et corpis.
resultatē q' d' hūanitas. et naturales pprietates
pncipiis naturales spēm hūanā ꝯsequētes. Dein.
¶ Totū n. tot' assūpsit me. ut totū m saluti g'
tificaret. Qd n. ī assūptibile ē. īcurabile ē. Ib. ca.
s. xvi. ¶ Tercio puū fiducie robur pstat m. qd'-
magn' uir ille pp̄ha. potēs in ope et sermōe de
excelso celoꝝ monte descendēs uisitare dignat'
est me cū sim puluis et cinis. Misereri mortuo.
Inclinare se uiuen ꝯtrahi et coequari puo ceco p̄tu
lumē oculoꝝ suoꝝ. et os muti ori suo ppriū osculo sol
uēre debiles q' man' suas roborare ꝯtactu. ¶ Q'
semel ꝯtulit uniūsitati h cotidie singli ī nob' ac
ceptare senciu'. et cordi. s. tribui. Intelligere lum.
eti edificacōis ilbū. et manib' op' iusticie. Dat sen
tire fideli. Dat pstare utili. Dat imple efficacit'.
¶ Sicut rumīno ista. et repleut' uiscā mea.

et interiora mea saginant'. et omīa ossa mea ꝯui
nāt laude. ¶ Scd̄o ꝯsidanda est filij dei incarna
ta ꝯūsacio. cū nōmo ihm hoīem m̄ pono mūe.
corde hūile. benignū. sobriū. castū. misericordē. oi
demq' honestate afficiat ꝯspicuū. exūe q' ipm
deū omnipotentē. qui suo me et exemplo. sancte et
volōet adiuuario. ¶ Recitate ī corde tuo mo
res et act'. Q' hūilit' se habuit int' hoīes. Q'
benigne int' discipulos. Q' modeste ī cibo. Q' mi
sericordes sup paupes. Quomō nullū sp̄uit; nul
lū horruit et leprosū. diuitib' nō adulabat'. Q'
libent' fugit a curis mūdi. a familiarib' colloq'
is mulier. Q' uerecund' fuisse. q' anxius p cor'
necessitatib'. Q' paciēs ad ꝯtumelias. q' mitis in re
pfis. quā ꝯpatit' ingratib'. Qm̄ sollicit' de aīa
rū salute. Q' paciēs laboris q' penurie. Qm̄
plan' in omib'. Q' studios' q' pmptus ad ministrā
dū. quā sobri' ad uigilias. q' obediens parentib'.
Q' studiose declinauit omnē iactanciā. et omnē
singularitatis ostēsionē. h tue mēorie sūt familia
ria. et plā h'ys similia. ¶ In omib' actib' tuis ī
cū ut exemplar respicias. Incedēs. stās. sedēs.
iacēs. comedēs. bibēs. loquēs. sol' cū alijs de h'ys
pla dc̄a sup' in capl̄o de pace. ¶ Tercio in gra
assūpcōis ꝯsidā mortis xpī ꝯsumacōē. et p'mo
paciētis q'litatē passionis grauitatē. fruct'
utilitatē. ¶ De psone q'litate. Bn'. Audebā ego
foris ī platea. et ī secreto regal' cubiculi super
me ferebat'. iudiciū mortis. audiuit mugit'
et eiulat' dyademate posito. sacco uestit'. asp
sus cīe caput. nud' pedes. flēs et eiulās. qd'
morte dāpnat' est seruul'. et Intuco? cū subi
to perdēt'. stupeo nouitatē. Qd filiu' sūi adlo
ludo. et delūdā lacrimas eī. Prelecta. sci' in ui
debat. et ecce unicū uirginis filiū. filiu' dei altissi
et libent' occidi. ut uul'nijs' meis p̄cioso san
guis eius balsamo medicat'. Agnosce hō q' gra
uia sūt uolnā p quib' necē est xpm̄ d̄nm uolnā
ri. Si nō eēnt h ad mortē. et mortē pecia. nū
q̄m p eoꝝ remedio dei fili' moreret'. De h' p'

.s. pacientis plura supra dicta sunt. Secundo considera pas-
sionis grauitatem que aggrauatur quatuor accidentalibus. Primo ho-
ra quia circa horam sextam .s. clara die. Secundo quia intra uil-
lam sed extra ut tamen ciuibus quasi aduenas ostenderetur.
Tercio loci quia latrones puniri solebant. Quarto socie-
tas quia inter latrones. Quinto modo quia in cruce. Sexto
quia nudus. Septimo quia dicitur. viii. quia in conspectu su-
orum. ix. quia in die sollempni. x. quia in etate iuuenili.
xi. quia clauis punitur non subito interficitur. xii. quia q[ua]
ntum ei supplicium ut reus credatur. Quasi centu-
plum autem aggrauatur persone dignitas. Innocencie puritas. Com-
plexionis equalitas. Infirmitatis crudelitas. Ma-
nifestum et prodium maior passibilitas. Attende anima
mea. Anselmus. quis est iste qui ingreditur huius per magna
gine quasi regis et nichilominus seruus despectissimi confu-
sione repletur. Coronatus incedit et ipsa corona est
cruciatus illi et mille puncturis speciosum uerticem
eius uulnerat. regali purpura induitur sed potius in ea des-
picitur quam honoratur. Sceptrum manu gestat sed
ex ipso uenerandum caput eius ferit. Adorant coram
eo positis in terram genibus et regem proclamant et con-
tinuo ad conspuendum amabiles genas eius subsili-
unt. Crux illas palmis percutiunt et honorabile col-
lum exhonorant. Sub crucis onere collum suum incurua-
re iubetur et suam portare ignominiam. Aspice
anima mea igne compassionis supra commendum amabi-
lem uirum quem in tanta mansuetudine tantis uides
affectum doloribus. De hiis supra dicta sunt plura. Ter-
cio considera passionis utilitatem. Per hanc enim a dyabolo li-
beramur. ab inferno reuocamur. ab originali mundamur.
actuali saluamur. Diuina gratia in uirtutibus et sacra-
mentis ditamur. caritate inflamamur. gloriosius infor-
mamur. B. c. xx. Super omnia te reddit amabilem
bone ihesu calix quem bibisti opus nostre redemptionis.
plura que supra in capitulo de carne quod Anselmus. De mul-
tis uel effectibus incarnationis christi. Factus es de uirgine
ut nos nasceremur de uno certe. Circumcisus es ut a mun-
dis carnis et spiritu circumcidamur. In templo es presen-
tatus ut nos mundi deo patri representemur. Bapti-
zatus es ut crimina nostra ablueretur. Pauper pro nobis

factus es ut nos diuites faceres. Infirmatus ut fortes.
Temptatus es ut nos a temptationibus liberares. Tentus es ut
nos a iugo dyaboli dimitteres. Captus es ut nos de
manu hostis auferres. Humiliatus es ut nos exalta-
res. In cruce es exaltatus ut nos ad celestia ue-
nderes. Venundatus es ut nos sanguine comparares. Expoliatus
es ut nos stola immortalitatis reduceres. Irrisus
es ut nos ab irrisione demonum tolleres. Descendisti
ad ima mundi ut nos faceres tecum plenius letari[?]
re. O domine sancte pater non appareo in conspectu tuo uacuus.
quia quod filius tuus cum in mundo esset fecit pro me fecit.
Quicquid operatus est ipse michi operatus est. Quia nulla mea com-
misit. et nulla mea facta permisit. Tercio quam in
christo fuit gratie plenitudo quam habuit tamen secundum omnes doctores. doctrinas
secundum omnem modum effectum. Primo enim si attendatur causam finale-
gratie. Quia finis gratie est deo coniungere. Christus autem secundum quod ho-
mo non solum per cognitionem dilectionem et fruitionem immo per
unionem in persona est deo coniunctus. Item secundum causam efficien-
tem quia christus non solum in se gratiam habuit perfectam sed et pleni-
tudo eius in alios redundabat. alios perficiens non so-
lum ipsi sunt in se perfecti sed et ut dei cooperatores eam
aliis transfunderent. Item secundum formalem quia data pleni-
tudo quo ad omnes uirtutes et expulsionem omnium
peccatorum mortalium. Et hec est plenitudo sufficiencie. Quia
data ut ei nulla gratia desit. Quod est plenitudo complec-
tionis quo ad omnes certe. Quarta ut non solum mortalia sed etiam
uenialia expellantur. Quod est specialis prerogatiue in
beata uirgine. Sed in christo fuit plenitudo non solum
quo ad omnes uirtutes sed quo ad usus omnes et
omnes effectus ut ad remouendum omnia peccata. Sed et po-
perdonandi. Prima plenitudo respicit gratiam
unionis. Secunda gratiam capitis. Tercia gratiam sin-
gularem. Et quia ab eo est gratia omnis. Ideo tercio di-
camus nostram gratiam iustificationis. Gratia namque
dicitur gratia .s. iustificationis. decora anime. Deus autem
nobis dedit et pulchrum est. Hugo. Dedit in-
uice illorum cum terris animam cum uirtutibus dona sancti spiritus
cum sacramentis. uirtutes cum incrementis. mundum
cum contentis. filium cum tormentis. Et quia hec omnia sunt in ius-
tificationis dona sunt quasi tuta[?]. Ideo de ea aliqua

sunt dicenda. ¶ Consistit autem hec in sacramentis. In
virtutibus diuisis. In spiritu sancti donis. In beatitudinum
premiacionibus. ¶ Quam de aliis omnibus superdictum est
de sacramentis hic aliquid dicetur. ¶ Est autem sacramentum
inuisibilis gratie visibilis forma ut ymaginem gerat
et causa existat. Conuenit autem hec diffinicio tantum sacramen
tis noue legis quia veteris gratiam non conferebant, ex
cepta circumcisione. que hec karacterem non imprimit. quia
omnis karacter ponit hominem in aliquo statu perfectionis.
Gratiam purgacionis culpe et pene et ordinacionis anime
et facientem dignam vite eterne conferebat. ¶ Primum
sacramentum noue legis est baptismus. Hugo. bap
tismus est aqua diluendis criminibus sanctificata per verbum
dei. ¶ Baptismus karacterem id est potenciam actiuam re
cipiendi ... et receptionem et ministracionem sacramen
torum imprimit. Originalem et actualem culpam tollit.
Gratiam et virtutes tribuit. Decem fomitem gratie aufert
concupiscentiam. Omnem penam satisfactoriam fomitem ne domi
netur. Virtutes habitas augmentat mentem illuminat animam
fecundat. Christo nos coniungit. sacramentorum sortem per
totam virtutem Christi passionis quantum est de se bapti
zatos conuenientiam. Celum aperit. Quantum de se omnibus
equalem gratiam tribuit. ¶ Hic sunt ergo baptis
mi effectus. Super tamen ponit sunt plures de natiuitate
iustificacionis. Materia eius est aqua. effectus spiritualis
karacter et gratia. forma ego baptizo etc. Minister quilibet homo
formam et baptizare intendens. ¶ Debet autem omnis
baptizandus in iure sanctificari. ut karacterem reci
piat. ut passioni Christi corporaliter se conformet. ut
spiritualiter preceptis obediat. ¶ Secundum sacramentum con
firmacio. cuius materia de ecclesia sanctificata. Ex oleo oliue
propter conscientiam et balsamo propter famam. Minister
est episcopus solus. Forma ego consigno te signo crucis.
et confirmo te crismate salutis. in nomine patris et
filii et spiritus sancti. Effectus karacter et gratia. ¶ Ka
racter autem baptismalis distinguitur et deputatur ad
confirmant spiritualium perceptionem. Confirmacionis ad fortem fidei con
ordinant fessionem. Ordinis ad spiritualium distribucionem. ¶ Potest
et de confirmacione conferri cuilibet baptizato in qua
cumque sit etate vel sexu vel condicione. ita tamen

non debet. ¶ Tercium sacramentum est eucharistia. que
est sacramentorum excellentissimum propter continentiam. Sicut bap
tismus propter effectum. quia diluit omnem culpam et confert
gratiam. et ordo propter dignitatis gradum. et confirmacio
propter ministrum. et matrimonium propter signum duarum in Christo
naturarum. Simpliciter tamen eucharistia est excellentissimum
et quasi finis omnium. ¶ Dicitur sacrificium vel hostia quo
ad sui originem. quia representat Christi passionem a qua omnia
sacramenta habent virtutem. Secundo dicitur eucharistia quasi
bona gratia. propter gratie in suo fonte continentiam et ple
nitudinem. Tercio dicitur communio vel sinaxis. propter omnium sancti
ficatorum consummacionem. ut dicit Dyonisius. id est quod est omnium con
gregari ad unum. scilicet ad se ipsum vel ad secum conueni
entes. Quarto dicitur viaticum propter efficaciam maximam.
quam habet ad conseruacionem viatorum in via. quia nobis con
uenit in se sanguinem Christi quo ianua celi est aperta.
Causa hic sacramentum non vnitate nominis quia multi. sed in
tencionem finali. quia ad vnum finem pertinent. scilicet cibacionem
spiritualem. Corpus per modum cibi. sanguis per modum potus.
et licet Christus sub utroque sit integer. non tamen quo
ad usum sacramenti. ¶ Huius materia panis triticeus.
et vinum de vite. Forma super panem hoc est enim corpus meum.
super vinum hic est calix sanguinis mei etc. ¶ Vir
tus est manducacio. quia per hanc significatur Christi in
passione gratia. et nostra confortacio. et non tamen dei
in nos. sed nostri in deum conuersio. ¶ Manducacio spiritualis
videtur ei. quod est res tantum. corporalis ei quod est res et sa
cramentum. ¶ Ad digne sumendum hoc sacramentum
ex veritate diuine institucionis exigitur ut sit
homo mundus a peccato mortali. Ex ecclesie institucione
ut sit ieiunus ab omni superiore cibali. ¶ Qui autem
communicat in peccato mortali sciens sacrificio abu
titur. Quia hic cibus est tantum viuencium. Quia secum fictum
portat in mundum hospicium. ¶ Et quia se solo omne
dit pertinere ad corpus Christi misticum. ¶ Ignorans
autem se esse in peccato mortali. mortaliter non peccat ad hi
bita debita diligencia. Quia hic scire certitudinaliter
non potest. nisi per quandam coniecturas. ¶ Vir si libenter
verbum dei audit. ad implendum preceptum inuenta
peccatis abstinet. de preteritis penitet. ¶ Duo autem te

quiruntur ex ore eius. et per sacramenti reverentiam.
erectio per devocionem mentis in deum. quam impedit exte-
rior occupacio evagacio. alia est in peccato et corporis
munditia quam impedit nocturna pollucio. et propter
hec est a sacramento abstinendum. non ingruente ne-
cessitas vel aliquod bonum reformet pactum. et non pol-
lucio fiat per operam illusionis vel naturalem condicionem.
et quando hoc non constat et tamen cum hoc secutus est abstinere.
sed cum precedit mortale quod sumitur non sic ipse in mortali
peccato. vel propter ecclesie prohibitionem. ¶ Item qui est ab-
non conclusus in manducante sed in se concludens manducan-
tem. ideo primus eius effectus est manducantis in christum con-
versio. secundus est virtutum augmentatio. tertius est potentia
restitucio id est venialium remissio. quartus actualiter gau-
dio letificat. Inducit quia non sacramentalis satis-
factione pena mortalis peccati alleviat. ¶ Et non
quamvis melius est ad hoc sacramentum accedere simpliciter quam
abstinere non tamen aliquis casu tamen magnorum ipsius effectus.
tamen ratione purgationis cum ratione inherentis virtu-
tis. sicut id est caritatis quam spiritualis timoris quam vult esse
abstinendi a sacramento. ¶ Minister huius sacramenti est sacer-
dos. de effectibus eius plura dicta sunt supra. ¶ Quartum
sacramentum est penitentia. est autem penitentia mala preterita
plangere et plangenda iterum non committere. unde eius est
actus contritio. est autem sacramentum per quod sanat voluntas sed
per quod ordinatur ad actum rectum perfectum infusio et virtus.
Pura autem solum est dolor et passio concupiscentie. ¶ Effectus
dolor penitentie est tollere peccatum quod facit deus efficienter. sed penitentia
sacramentum instrumentaliter. penitentia autem ut virtus. quasi ex-
cludens contraria. et se invicem subiectum. et cum hoc virtu-
tes restituit. quia superveniens tollit opera mortifica-
ta vivificat. ¶ Preterea actus sunt propositum emen-
dationis. peccata preterita plangere et odire et nolle ul-
tius committere. ¶ Partes penitentie sunt contritio confessio sa-
tisfactio. et hec penitentia sacramentum non virtutis. ¶ Est quod
penitentia ante baptismum in adultis id est detestatio peccatorum re-
ces superveniens. hec est actus virtutis moralis. est penitentia
de mortalibus. est et de venialibus cum non dimittuntur
cum voluntate ad ea. et cum non sint connexa. unum potest
sine alio dimitti. licet non sine dimissione mortalis. quod

tollit virtutis et actum et habitum. potest et veniale dimitti
et cum displicentia implicita. quia id est cogitatio non fertur in
illud. et sine contritione et expressa satisfactione. et per hec qui-
bus subitus notantur. Dominus id est elemosina. Benedictio ab-
batis. episcopi. id est corpus Christi sumptio. aspersio aque benedicte.
Tonsio. oratio. tunsio pectoris. per que venialia demo-
liuntur peccatorum hec usu continentur. Quis quid ubi quibus
auxiliis. Cur quomodo quando. et cum hic circumstanti-
malum aggravant et bonum commendant. et omnis circum-
stantia talis est in aliquo genere peccati mortalis et confitenda. ¶
Impediunt penitentiam ypocrisis. ludi et se turpitu-
dine habentes. spectacula turpium. exercitia militum.
et negociatorum. ¶ Ad iustificationem requiruntur
gratie infusio. culpe remissio. motus liberi arbitrii.
id est in peccatum contritio. et motus eius per fidem in deum. ¶
Contritio quae est prima pars penitentie est dolor pro peccatis as-
sumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi.
¶ Debet autem esse proprie de omni peccato actuali proprio perpetrato. ¶
De confessione supra dictum est. ¶ Satisfactio autem est
peccatorum causas excidere et earum suggestionibus adi-
tum non indulgere. Cuius opera sunt. ieiunium. elemosina.
oratio. de duobus primis supra dictum est. de tercio dicetur
infra. materia huius sacramenti sunt actus absolucionis
sacerdotis. et confessionis penitentis. minister sacerdos.
¶ Quintum sacramentum est extrema unctio. unde sicut
baptismus est spiritualis generacio et penitentia resuscitatio.
Cuius principalis effectus remissio peccati quoad reliquias
eius. et etiam ipsius culpe. si eam inveniat ex gratia. et etiam
quandoque corporis sanatio. ¶ Materia huius sacramenti est
oleum olive ab episcopo consecratum. ¶ Cuius proprius minister
sacerdos. ¶ Dari autem debet exeuntibus de mundo. sed non cum pu-
eris amentibus. quia hoc sacramentum exigit actualem
devotionem. ¶ Unguntur autem loca sensuum vel organa quia
sunt peccati principia propter cognitionem. ¶ Item renes ab
aliquibus propter appetitum. et pedes propter motum. et ma-
nus propter tactum. et virtutem operativam. mulierum autem debet
ungi in partibus hiis membris propinquioribus. potest autem
hoc sepius inungi et in eadem infirmitate. dum non
sepius veniat ad desperationem vite in proxima conva-
lescentie. ¶ Sextum sacramentum est ordo. ¶ Debet autem

ordo signaculum quoddam ecclesie per quod spiritualis potestas tra-
ditur ordinato. Sunt autem plures ordines. Quia sic conve-
niebat sapientie que in hoc relucet. Secundo infirmitatem humane
quia omnia ab uno sine gravamine non possunt impleri.
Tertio ut sit pluribus via et occasio proficiendi. ¶ Primus
ordo est hostiariorum qui inter bonos et malos dis-
cernunt. dignos recipiunt. indignos respuunt.
Interiora et exteriora custodiunt. ¶ Secundus est lectorum
in quantum predicant quod sequendum. vel psalmistarum
in quantum provocant ad compunctionem. vel pronunciatorum quia
procul annunciant sicut tuba ut omnes audiant. ¶ Ad hunc per-
tinet prophetias legere. hic debet habere scientiam legendi.
intelligendi. distinguendi. ¶ Hunc ordinem dominus
in se exhibuit. quando librum accepit et legit. sic primum
exhibuit. quando ementes et vendentes eiecit. ¶ Tertius
ordo exorcistarum. hic debet exorcismos memo-
riter tenere. manus super energuminos et cathecu-
minos ponere. spiritum immundum a se expellere. quia cum
ab aliis debet eicere. ¶ Quartus ordo acolitorum. qui
est luminaria accendere. cereos accendere. urceolum cum
vino et aqua subdiaconis preparare. hunc ordinem dominus
in se exhibuit quando dixit. Ego sum lux mundi. sicut etiam
quando demones eiecit. ¶ Quintus ordo est subdiacono-
rum. qui debet preceptis et officiis diaconorum subiacere.
oblationes a populo accipere. et levitis altari super-
ponendas tradere. calicem et patenam ad altare fer-
re. et levitis tradere urceolum et aquam et manuter-
gium tenere. et manibus episcopi. presbiteri. et levitarum prebere
hostias populo sufficientes providere et ponere. corpora-
lia et pallas lavare. hic dicitur continere sic officium dominus
exhibuit quando se precinxit et aquam in pelvim misit.
¶ Sextus est ordo diaconorum. hic debet sacerdoti as-
sistere. in omnibus ministrare in baptismo et ceteris
similibus oblationes inferre. et eas in altari dispo-
nere. et componere. mensam domini vestire. crucem ferre.
evangelium et apostolum predicare. cathecuminorum nomina
recitare. aures ipsi prouidere [illegible]. pacem dare et an-
nunciare. hoc officium dominus exhibuit. quando discipulis
corpus suum tribuit. et dormientes excitavit. ¶
Septimus ordo est presbiterorum. qui etiam dicitur prudentia

et consolationis mactitare percellere. Corpus domini conficere.
orationes dicere. dona dei benedicere. caritatis opera omnibus
exhibere. contra adversa et prospera munitus esse. hostias
placabiles offerre. hoc officium dominus exhibuit. quando se
ipsum in cruce obtulit. et quando panem in corpus et vinum
et aquam in sanguinem suum convertit. ¶ Summe autem dig-
nitatum non ordinum sunt. ut episcopus. metropolitanus.
archiepiscopus. patriarcha. Quorum omnium summus est papa.
quasi pater patrum. ¶ Vestes inferiorum ordinum. amictus
tegens humeros. significat fortitudinem ad sua officia ex-
equenda. alba puritatem vite. cingulum repressio-
nem carnis. ¶ Subdiaconus habet insuper in sinistra ma-
nipulum. et significat exsecutionem ministrationis mandatorum. et tu-
nicam strictam que significat Christi doctrinam. quia ipsi primi ad-
mittuntur. ad annuntiandam nove legis doctrinam.
¶ Diaconus habet in sinistro humero stolam. quia applicatur
ad ministerium in ipsis sacramentis. et dalmaticam sive vestem
largam. quia ipse primo sacramentorum scilicet sanguinis est dis-
pensator. ubi largitas requiritur. ¶ Sacerdos habet
stolam in utroque humero. ut ostendatur in eo plena
auctoritas dispensandi sacramenta. non ut ministro alterius.
et ideo stola usque ad terram ex utraque parte descendit.
¶ Episcopus insuper habet ix ornamenta. quia ix sunt que potest super
sacerdotem. Clericos ordinare. virgines velare. basilicas
dedicare. clericos deponere. sinodos celebrare. cris-
ma conficere. vestes et ~~[illegible]~~ vasa consecrare. ¶ Vel per
caligas significatur rectitudo gressuum. per sandalia contemptus
terrenorum. per succinctorium amor honestatis. per tu-
nicam perseverantia. per dalmaticam largitas. per cirote-
cas cautela in opere. per mitram scientia utriusque testa-
menti. per baculum cura pastoralis. Unde. Collige per pri-
mum. medio rege. punge per imum. ¶ Effectus huius sacra-
menti. quia gratiam tribuit. Character autem imprimitur. Character
baptismi presupponitur. superior semper inferioris potestatem
comprehendit. ¶ Requiritur in ordinando excellens scientia vi-
te. sufficiens plenitudo scientie. peccat mortaliter qui indig-
nos ordinat. et qui indignus in mortali peccato divina of-
ficia pertractat. ¶ Summitur autem ordinum sufficientia per
comparationem ad eucharistiam. Quia hanc sacerdos conficit.
diaconus sibi in sacramentorum ministerio ministrat. et sa-

uae

Ex positio de Sacramentis [illegible] Ordines

gumine dispertat. Subdiaconus vasa preparat et vasa
portat. Acolitus ipsa presentat reliqui ipsum lumen lucent.
Ostiarii immundos et infideles expellunt. Lectores et
catechumenos instruunt. Exorciste impedimenta demo-
num auferunt. ¶ Septimum sacramentum est matrimonium. In-
stitutum autem fuit ante peccatum ad prolis procreationem. Tempore le-
gis nature ad peccati curationem. In lege moysi quantum ad pre-
sentis determinationem. Tempore gratie ad coniunctionis christi et
ecclesie representationem. In lege civili ad amicitie et mu-
tui obsequii communicationem. ¶ Prima institutio quan-
tum est in officium nature. ulteriora ut est in bonum civilis vite conc-
ut est sacramentum ecclesie. ¶ Effectus eius est collatio gra-
tie cuius munitum de presenti consensus per verba expressus
sacramentum nature dicitur. quod utique patet in gratia iustifica-
tionis. et specialiter in sacramentali. quia tunc aliis super dictis
est. quia sacramentum collatum satiari contrarium. et supple-
mentum efficiem quod patet per corpus sufficientiam. et minimum contraria autem
satiari est culpa. Quia ne fiat matrimonium impedi-
mentum autem secundum originale baptismus subtrahitur. actua-
le penitentia diluitur. Defectum autem tollitur. et perfectionem anime tri-
buitur. Ordo quidem ad honorem exercitium. confirmatio
ad difficilium expeditionem. Quantum autem ad perfectionem respectu finis
habet unum facit unctio extrema. que est quedam glorie per-
pans delibatio. Quantum ad finem vero facit eucharistia
que capiti iungit membra. quia ipsa est ultimus termi-
nus sanctificationis. ut dicit dyonisius. Que hic sunt de sacramentis
dicta sunt de ysidoro et .iiii. sententiarum fratris thome de
aquino extracta. ¶ Finis scilicet glorificationis nostre dicitur.
Dotibus scilicet corporis et anime beatificationis. et quia beatitudo anime
quodammodo influit beatitudinem corpori. de ea prius dicitur.
¶ Est autem dos perpetuus ornatus anime et corporis indefi-
ciens. in eterna beatitudine iungitur perseverans. differt autem
a beatitudine. quia beatitudo dicit operationem qua anima deo perfecte con-
iungitur. Sed dos dicit qualitatem qua ad hanc operationem
disponitur. ¶ Sunt autem anime dotes .iii. visio. dilectio. fru-
itio. Secundum alios visio. dilectio. comprehensio. Visio autem actu-
aliter accepta dicitur beatitudo. quia est tota merces. sed
habitualiter. id est per habitum a quo talis actus elicitur. id est per glorie
claritatem qua anima illustratur divinitus ad deum videndum
accepta. dos est. et principium beatitudinis. non ipsa beatitudo.

Nota secundum alios visio comprehensio et fruitio

Similiter dos de fruitione. ¶ Sicut ergo visio respondet beate
sic delectabile vero quod sit per aliquem habitum qualis est hic ha-
bitus et dos que dicitur et etiam quia visibile sit conveniens per affectum
et sic a quibusdam ponitur dos dilectio et a quibusdam fru-
itio id quod diligimus convenientissimum iudicamus et
verum quod visibile sit coniunctum. et sic ponitur dos comprehensio.
quando non est aliud in presentia deum habere et in se ipso tenere. Sed a
quibusdam ponitur fruitio. per ut est non spes ut in via. Sed tenen-
tia. et sic patet tres dotes anime. ¶ Sicut autem beatitudo de-
rivatur ab anima ad corpus. videtur quod et dispositiones ad beatitudinem
scilicet dotes in corpore tribuuntur quodammodo ex anima secundum quod corpus
perfecte fit anime conforme. Subtilitas quod erit in quantum corpus
anime subicitur. quod adeo spirituale. quia ex hoc erit spirituale. quia anima
perfecte informatur. Claritas autem erit in quantum perfecte ei sub-
icitur. quo ad formas actuales. Impassibilitas autem in quan-
tum in utique ab anima conservatur. Agilitas autem erit in quan-
tum subicitur anime ut motori. secundum quod erit ad omnes actus
anime expeditum. ¶ Vel secundum alios prudentie respondet
claritas propter cognitionem. iustitie quia immortalis est impas-
sibilitas. fortitudini agilitas ex quo contingit quod nichil
ei possit resistere. temperantie quia corpus attenuatur subti-
litas. et sic .iiii. dotes corporis respondent virtutibus
cardinalibus. sicut dotes anime tribus virtutibus theolo-
gicis. Quia fidei visio. spei comprehensio vel fruitio. secundum
unam acceptionem. caritati dilectio vel fruitio secundum alteram
assignationem. Consistit ergo premium celestem ex anime
cum deo coniunctione. ex cuius in corpus influxione oriuntur
dotes corporis que a quibusdam dicitur premium consubstantiale. Fructus
autem qui a domino ponuntur habebunt ex operanti dispositio-
ne. et in spirituale vitam maiori confirmatione. Sed au-
reola ex operum habebunt perfectione. ¶ Prima autem alia est spiritua-
litas virginum. quia secundum omne tempus et omnes personas absti-
nent a carnis delectatione. Et alia viduarum que abstinent
secundum omnem personam. et coniugatorum que secundum certum tempus
secundum tempus. secundum quod est talis delectatio illicita. et rationem
suffocans. et ideo eis diversus fructus respondet. ¶
Et deinde magis fructus convenit quam aliis virtutibus. quia ipse
liberat animum a subiectione carnis. quia sic per venereas de-
lectationes. non anima a deo carnis subicitur. quia in tali actu
corporis spiritum complectitur ratio carnis tangitur. secundum iohannem

neque aliquis dicitur intellectus secundum philosophum. Et licet omnes sal-
vandi continentiam servent in his tribus gradibus: tamen potest dici
quod penitentes in fine qui incontinentes vixerunt fructus
non habebunt. vel non est inconveniens eiusdem meriti pro di-
versis que sunt in eo diversa tribuere premia. Unde virginitati
ut in quantum ex imperio caritatis servatur tribuitur pre-
mium celeste quod est aurea. secundum autem quod est perfectionis
opus respondet ei aureola. In quantum autem per virgini-
tatem efficitur in quandam spiritualem proportionem respondet ei fructus.
¶ Sunt autem aureole iii. pro iii. victorias in iii. pug-
nis potissimis excellentissimas. In pugna contra carnem
potissimam virginitas obtinet victoriam. ut ex dictis pa-
tet. In pugna contra mundum precipuam victoriam
obtinet martirium. qui mundi persecutiones sustinet
usque ad mortis terminum. In pugna contra diabolum
precipuum predicator obtinet triumphum. qui non solum a
se sed et ab aliorum cordibus eicit diabolum. ¶
Virginitati autem debetur aureola. quia ut dictum est specia-
lem habet de hoste triumphum. Sed quod ab elatione et
corruptionis proposito mentis et corporis a castitate et
parum manet propositum si fuit violatum non consen-
tiendo. et si hec fuit mente corrupta. dum tamen in fine in
corpore cum penitentia fuerit virginitatis signaculum in non tamen
integrum. et quia corona non debetur pugne sed vic-
torie. et virginitas nobilius et validius triumphat.
quia hostibus numquam cesserunt. Ideo eis aureola debe-
tur. illa quia eis maior instat pugna. quia putant
aliqui maiorem esse delectationem quam sit. et quia per modi-
cum incontinentes servitudo non advertunt. licet et videtur
quo ad hoc minor instet pugna. quia eis minor maior
sentitur delectationis experientia. Sed tamen aureole non prima
est visibilia. quia sequentes mores huius plus habent minus pro-
portione ut dictum. et secundum hoc virgo beata vel non habet au-
reolam. quia eius omnino habuit extinctum propter gratie habun-
dantiam. vel si habet hec est propter diabolum. et non carnis impug-
nantiam. quia nec Christi timuit aggredi sanctimoniam. In
statu autem innocentie homo non haberet aureolam. quia tunc
homo non haberet contra concupiscentiam pugnam aliquam neque
victorie excellentiam. sed nec in lege Moysi ubi con-
iugium nisi per inspirationem divinam sicut patet per Heliam. et Ie-

remiam. Et si aliquis dicto contra propositum corrumpatur per vio-
lentiam. non propter hoc amittet aureolam. Similiter si pro fide
sustineat duplicem coronam. licet non duplicem virgi-
nitatis aureolam optinebit. Et si forte hic actu ca-
piat. non tamen gloriose virgini que integre mente et cor-
pore concepit equipollebit. Eunuchi autem si propterea
hanc propositum continendi. et si habent facultatem coeundi.
virgines sunt iudicandi. et aureolam habituri. ¶ Simi-
liter etiam est quod debet optinere aureolam. oportet hic de vic-
toriis passionum. sicut virgo de victoriis perfectissimam
victoriam. quam est consequi ex morte. quia est pas-
sio maxima et propter fidem. quia est causa honestissima. que
duo concurrunt in martirum Christi victoria. Et quando non
omnis tenetur fidem suam confiteri coram adversario. nisi com-
pulsus. quod est de necessitate salutis. tamen etiam in hoc
casu amittit aureolam. quia non debetur operis super ero-
gationi. sed perfectioni. propter hoc debetur aureola aliter. ut ei pe-
na certius infligatur. sed ut eam quis voluntarie ex quo
meritum dependet patiatur. nec voluntaria tamen debetur.
sed actus difficultati. Ideo passio quis sit voluntaria sive ince-
ptum. et si fuit neglectum. dum non ex negligentia non
incurratur. mortale peccatum. meretur aureole meritum.
quod si fuit ante mortem cruciatum. vel sanatum. non
habebit aureolam martirum. Pro non solum autem pro fide. sed pro
quacumque virtute iniusta quis damnum habet pro fine mortis
tollerantia meretur aureolam. Similiter si aliquis oc-
cidatur in bello ubi hostes fidei persequuntur. ¶ Predi-
catori autem debetur aureola. non quia tamen hoc officium
vel statum habent. sed exercenti doctrine actum suum per verbum suum
per scriptum. ¶ Ut de gratia glorificationis dicatur. ex in-
choatione sunt expresse. sed ut in spirituali quod dictum est intelli-
gatur. gratia dicitur anime essentia. ut sicut secundum quam fluunt
spirituales virtutes. sicut ab essentia naturales virtutes.
et in sacramentis quidem contra defectus potentie. In virtuti-
bus ad perficiendos actus earum. et quia defectus non sunt
noti ut actus. Ideo nomine communi dicuntur gratia sacramenta-
lia. ¶ Fides autem dicitur intellectum ut sunt secundum eum
principaliter speculativum. et secundario practicum. ut fa-
ciat obediat voluntati in his que sunt omnino supra
naturale. ¶ Spes autem dicitur voluntatem ut est li-

pugna
carnem
mundum
diabolum
virginitas
martirium
predicatio
victoria
16

sic sunt obiectum. ut est prudens in bonum arduum
secundum quod est passio et in irascibili. ¶ Caritas
autem dicitur voluntatem ut sunt secundum in quantum deum di-
ligit ut ultimum finem. ¶ Sunt hec tres tantum vir-
tutes theologice. quia fides facit cognitionem. spes p-
ponit deum ut per possessionem. caritas vero coniun-
ctionem delectationis. ¶ Prudentia autem dicitur bonum ut
secundum divina agibilia dirigentem. Temperantia concupis-
cibilis dicitur et regit delectationes venereas appetentem.
fortitudo irascibilis ut non timeat mortis hor-
rorem. Justicia autem dicitur voluntatem communicationes et com-
mutationes dispensantem. ¶ Et non potest esse virtutis
secundum id quod est per essentiam rationale. vel bonus principa-
liter regula. Non enim potentie naturales neque apprehensive sensibiles
in partes corporales possunt esse virtutis secundum. licet possunt
esse actus virtutis organum. secundum quod ipse habitus dicitur fu-
isse secundum. sic virtutis actus ornat suum quod exercitus or-
ganum. De dotibus anime et beatitudinibus ipsi beatitudini tamen
scrutamur h. de iii. thome. ¶ Visio glorificationis di-
citur unam. quia visio que est dos anime dicitur rationale.
dilectio concupiscibilis. fruitio irascibilis. licet h. non omnino
proprie dicatur. ¶ h. in s. de omnibus sanctis. ¶ Terrenum ne
in pulverem cadat dicitur, et terre immortalitas. a-
que impassibilitas. aeris levitas. ignis pulchritu-
dinis claritas. et hee dotes corporis eius. ¶ Aureola
doctorum rationali. virginum concupiscibili. martirum
irascibili. Ergo patet quod dicitur gratia tantum dicitur tam in
generali quam in speciali. h. de iiii. thome. et licet dos sit
de sui ratione non tamen iustificat de sui ratione. connectitur ad
dotes. ¶ Natura que curam istis ostendit propria. ¶ Natura
tot gratiis ditata. tot privilegiis decorata. tot premi-
orum promissionibus letificata. Sed cum suis peccatis hu-
miliata. Nam anima que est gratia dei per imaginem insignita.
dei similitudine decorata. fide desponsata. spiritu dota-
ta. sanguine redempta. Cum angelis deputata. ca-
pax beatitudinis. heres bonitatis. particeps rationis. per
peccatum est facta ... mortem per pena dampnanda.
demonibus tradenda. eternaliter cruciada. ¶ Simili-
ter corpus quod tot privilegiis est dotatum. ut supra est
enarratum. per peccatum factum est pecus honoratum. vicijs

irretitum. passionibus occupatum. vicijs pollutum.
pronum ad malum. proclive ad omne vicium. omni confusione
plenum. attende quid fuisti ante ortum. quid ab ortu usque
ad occasum. quid eris post hanc vitam. De vili materia vilis-
simo panno involutus sanguine in utero matris fuisti
nutritus. Tunica tua fuit pellis secundina. sic indu-
tus venisti ad nos. Cogita non aliud est quam spina
fetidum. saccus stercorum. cibus vermium. ¶ Post hominem
vermis. post vermem fetor et horror. et sic ab homine conversum
omne vertitur est in pulverem. Curandum ne huic succedat eterna
confusio. ¶ Natura que curam istis ostendit. In gratie ex-
aminatione. defectuum emendatione. veritatis inspectione. Gratie
exploratione. acceptatione circumspectione. virtutum exerci-
tatione. viciorum expugnatione. divinarum de se opinionum
confirmatione. Consiliorum datorum examinatione. sibi vi-
tium impletione. perfectionis omnium augmentatione. Di-
vinorum contemplatione. Contemplatorum perfruitione. de his
plura dicta sunt supra. ¶ Istis si potest virtutibus et
dotis, optinendo. exercendo. multiplicando. conservando.
consumando. ¶ Quas gloria prendit. nam quod est
gratie sustentatur. licet non ex condigno. tamen dispositive
impetratur per exercitium cooperante. ¶ Custos ipsa solli-
citudine augetur opum multitudine recepta. plurium
in beatitudine. ¶ Et h. per laborem tolerando. dolorem in
malis tollerando. timorem expectando. ¶ Quos gloria pre-
dit. Quia gratiam convertens in glorie habitum. Complens mi-
nus habitum. Conferens prius non habitum. revelans prius in-
cognitum. ¶ Illa vita inspectabilis. eminentia in-
narrabilis. temporalibus omnibus incomparabilis. eternitate
interminabilis. immutabilis. firmitate invariabilis. super omnia
delectabilis. sola bonis communicabilis. Ipsi modo. ¶ Ibi erit e-
terna securitas. secura tranquillitas. tranquilla iocun-
ditas. felix eternitas. ¶ Ibi erit amor perfectus. timor
nullus. dies eternus. alacer motus. unus omnium spiritus. ¶ Ibi
nullus fallit vel fallitur. Nullus beatus eicitur. nullus
miser admittitur. ¶ Ibi erit intellectus sine errore. me-
moria sine oblivione. cogitatio sine pervagatione. caritas
sine simulatione. sensus sine offensione. Incolumitas sine
debilitate. salus sine dolore. vita sine morte. facilitas
sine impedimento. sacietas sine fastidio. sanitas sine

desiderijs [illegible] / [illegible]

morbo. ¶ Anselmus. Inveni quoddam plenum gaudium et
plus quam plenum. pleno quippe corde. plena mente. plena
anima. plena tota anima. gaudio illo adhuc supra modum
superest gaudium. Non intrabit ergo gaudium in gau
dentes. sed gaudentes intrabunt in illud. ¶ Li. ec. 6. xxx
iij. ¶ Tuta habitatio paradisi. dulce pabulum ibi.
opulenta nimis. civitas. festinemus ut habitemus sine
metu. habundemus sine defectu. epulemur sine fastidio.
¶ Quis indices plenitudo fulgoris et lucis solis
unitio. umbrarum exterminatio. paludum exsiccatio. fe
torum depulsio. ¶ O perhenne solsticium quando non declina
bitur lumen meridianum. O vernalis temperies. O eterna
iuventutas. O autumpnalis ubertas et neque videbitur
preterisse. O quies et vacatio hiemalis. ¶ Cuius gloria pre
dicitur. id est remuneratur supra meritum. ultra condignum. supra de
siderium. supra cogitatum. estimatum. per gratiam inspira
tum. ¶ B. In meditationibus. primum erit deum videre cum
deo vivere. In deo esse qui erit omnia in omnibus. habere deum
quod est summum bonum. ¶ Ubi summum bonum. Ibi sum
ma felicitas. summa iocunditas. vera libertas. perfecta
caritas. eterna securitas. secura eternitas. vera leticia.
plena scientia. Omnis pulcritudo. omnis beatitudo. ¶ Sic
beatus cum deo erit in eius consortio pectoris iucundum non
fuit. videbitur ad voluntatem. fruetur ad iocunditatem.
In eternitate videbitur. In veritate fulgebit. In bonitate
gaudebit. ¶ Talis erit illius civitatis. cuius angeli
sunt cives. deus pater templum. filius eius splendor. spiri
tus sanctus caritas. ¶ Ibi omnes delectantur de deo. Cuius aspectus
hilaris. facies decora. eloquium dulce. ad videndum
suavis. ad habendum delectabilis. ad perfruendum dulcis.
¶ Angelorum et hominum unum erit gaudium. unum collo
quium. unum convivium. ¶ Omnia predicta Boetius comprehendit
cum beatitudinem diffiniens dicit. Beatitudo est status omnium
bonorum congregatione perfectus. Et cum beatitudo sit ultimus
qui operatione acquiritur. vel qui est ipsa rei operatio. Ad
hanc operationem comparantur bona naturalia sicut activa prin
cipia. Bona exteriora sicut instrumenta bonorum habituum.
sicut actus interiores. et sic omnia congregata gradu
antur ad unam hominis operationem perfectissimam que formaliter est
ipsa beatitudo. et sic omnia ordinantur ad beatitudinem

perfectam. secundum quod per eorum usum vivimus. licet non omnia in ipsa
maneant. nisi in sibi succedentibus sicut fides in visione
et dilectio illo eterno contemplatione. Sed beatitudo non potest esse
in hominis corpore sicut dixerunt quidam qui eterna non intellexerunt. quia bea
titudo cum sit ultimus finis ab omnibus desideratus. Quia ut est
operatio rei sit finis intra vel per operationem acquiri sicut finis est
operis a principio finis est forma. quod hominis in quantum est homo
est rationalis anima. erit eius beatitudo principaliter ipsa. ¶
Beatitudo est voluntatis ut obiectum. Cum sit summum bo
num et optimum. sed non est eius sicut actus primus et ipsius.
Quia oportet ut finis primus intellectum quo quoniam apprehendit.
quem in eum tota voluntas perfecte feratur. erit tamen et vo
luntate quietatio sive delectatio. sicut visioni supervenit
eius per quam formaliter completur anime beatitudinis ratio. ¶ Licet
autem beatitudo magis sit actus intellectus quam voluntatis.
intellige hoc de actu intellectus speculativi non practici. quia
practicus ordinatur ad agendum. sicut ad effectum et in
singularibus contingentium. sed nullus est effectus potest finis esse
finis ultimus. quia ea non dependet a nostro. unum omnis
cognitio practica est propter aliud. sed speculativa est magis propter
seipsam. ¶ Quamvis autem beatitudinis in hac vita possit
haberi aliqua participatio non tamen perfecta beatitudo que ab omnibus
propter hanc perpetuitatem et immobilitatem. propter voluntatis
in ea quietationem communem et ex ea satietatem quod in hac vita
non potest impleri. ¶ Item autem beatitudo creata ultima per
solo ad quam naturaliter potest pervenire. quia perfecta operatio
deo coniungens scilicet dei per essentiam visio. alia increata quia
huius perfectionis principium et optimum obiectum per quam
prima causatur. prima potest esse ultimum concupitum sed non
ultimum delectum. quia concupitum sic refertur ad aliud sed
non sic delectatum. quia semper est propter seipsum. ¶ Omnia
autem appetentia beatitudinem quodammodo perfecte ut rationalia que
attingunt ad perfectum bonum. quedam imperfecte que attin
gunt ad eius aliquam similitudinem. etiam autem hoc appetitus
sensibilis et facilis. quia adest impossibilitas. ¶ Item autem appetitus
beatitudinis minoris licet sic naturalis. Quia naturalis
ut est boni in generali. sed minoris ut est beatus in hoc
et huius in speciali. ¶ Status beatitudo secunde post iudicium
maior. quam fuerat ante extensive. quia non solum in anima sed
et in corpore. Intensive ipsius anime erit maior quia gaudet

bit non solum de bono anime sed et bono corporis. Ideo erit
et beatitudo maior intensive. quia cuiuslibet totius operatio erit
perfectior quam pars anime que separata est ut philosophus. et ideo Augustinus
appetitus naturalis corporis et hic appetitus retardat eam ne to-
ta intentione pergat in deum. ut dicit Ioannes. ¶ Beatitudinis
obiectum unum omnibus. et ideo et secundum hoc omnium erit beatitudo
equalis. Ex parte autem operantium non. quia secundum hoc beatitudo est
perfectissima operatio. que est altissime potentie nobilissimo habitu per-
fecta respectu nobilissimi obiecti. Similiter quod habitus perfi-
ciens. scilicet lumen glorie. ad deum operationem fuit perfectior.
et sic et delectatio maior. et hec diversitas graduum beatitudinis
dicitur diverse mansiones in domo patris. sicut dicitur visio divine
essentie dicitur denarius. ¶ Et quoniam tota merces consistit in di-
visione. ut dicit Augustinus. Sciendum quod forma illa qua perficitur in-
tellectus ad deum videndum non est quod dicitur a rebus abstrac-
ta. ut dicebant Alpharabius et Avempace. neque aliqua
impressio a deo relicta. ut dicit Avicenna. sed ipsa divina
essentia coniungetur intellectui nostro ut forma. quia nulla forma in-
tellectus formata ducetur in divinam essentiam. Secundo essentia di-
vina erit. ubi forma intellectus. ut ex eis fiat sicut unum sicut
ex materia et forma. sed sicut ex forma quam intellectus intelligit et ipso
intellectu fit unum in intelligendo. Ubi intellectus. ut in se ipsa est
sic non intelligitur per species sicut forma. Intellectus in actu intelligens
sit comprehensum. et hec visio beatificans. quando intellectus divina
essentia fuerit sic informatus. ¶ Divina essentia licet videatur a
sanctis tamen non comprehenditur. quia est magis intelligibilis quam
ab eis possit intelligi per virtutem suam. Intellectus autem
cognoscit per lumen intellectuale quod est in ipso. quod divine
veritati adequari non potest. et ideo non comprehendit. ¶
De fruitione seu delectatione supra in parte dictum est. et hic ista
dicantur. Ideo tamen quod finis est pertinens vel consummans ad bea-
titudinem que est quedam ut super florens appetitus vigoratio.
et quietatio per suppositionem perfectionis agnite. sed non quod
delectatio in deo est unica. non superadveniens. sed essentialis
que est ipse quia ipse cum sit actus purus. In creaturis potest esse
iam plures delectationes. quia in eis est actus perfectivus. ¶ In angelis
autem cum sit solo intellectus non est aliqua perfectio vel delectatio
materialis vel passibilis sed intellectualis et spiritualis. ¶ In brutis cum non
possint habere perfectam delectationem eis est materialis passio per corporale
organum. ¶ In hominibus vero secundum appetitum inferiorem scilicet sensibilis

est delectatio minus. In superiori autem cum gaudeat de rebus
spiritualibus est delectatio immaterialis. ut dicit philosophus x. c. de se-
cundo. Si omnis delectatio ex coniunctione perfectionis appetitur. ¶
Sciendum non quod delectatio est tamen respectu perfectionis. non solum
per apprehensionem. sed realiter coniuncte unde etiam presentis. Ideo secun-
dum certior que est tamen presentis delectatur. Iunior autem que in est ab-
sentis gaudet. et delectatur. quia gaudium surgit de perfectio-
ne coniuncta. non tamen per rem. sed etiam per apprehensionem. Ideo
gaudemus non tamen de presentibus. sed etiam de spe futurorum.
et memoria preteritorum. Iunior autem sensus vel intellectus gaudet
quando de operatione sensus exterioris. sed non delectatur. quia
talis operatio ei realiter non coniungitur. ut de questione
dulcium secundum quod eam apprehendit ut convenientem. Tertia
autem dicitur quod letitia est largior effectum. secundum quod affectus
dilatatur. quasi volatur et perfectius exappetibili coniunctione.
unde est passio gaudii cum dilatatione cordis. ¶ Exul-
tatio ultimus exprimit effectum gaudii cuius perfectio
in signum exterius leniter. unde exultatio dicitur sed quod intus
gaudium ad exteriora prodit. quod ex magnitudine gaudii
contingit. ¶ Iocunditas autem illius dicitur gaudii effectum secundum
quod alios excitat ad gaudendum. ¶ Delectatio autem spiritualis
incomparabiliter excedit corporalem. quia perfectio spiritualis incompara-
biliter excedit corporalem. sed hic cum delectatione cumulem-
sicut illa spirituale. secundo quia est melior est delectatio generaliter
quia secundum naturam spirituale que est quod perfectissimum in nobis. Tertio
quia naturaliter magis delectatur. quia multa magna incommo-
da sustinentur propter victoriam gloriam eminentiis que est
perfectionis intelligibilis quia cognitio de rebus spiritualibus
delectabilibus licet sit parva tamen est delectabilissima. ¶ Quarto cum
coniunctio sit causa delectationis. et sensus quasi superficialiter co-
iungatur rebus. Intellectus autem pertingat ad intima rei
quod dicitur maior erit delectatio intelligibilium. Quinto
cum operatio causa delectationis. et operatio intellectus sit sine mo-
tu. et ideo perfecta. et infatigabilis operatio autem sensus cum motu.
et fatigatione erit in intelligibilibus maior delectatio.
Sexto quia delectationes spirituales sunt diuturniores
quia ex causis incorruptibilibus. ¶ Nondum est quod delecta-
tiones contemplative preeminent delectationibus activis. primo
quia sunt nobiliores. et ex nobilioribus causis. quia secundum quod
anima convertitur ad superiorem rationem. et ad res eternas

que sunt secundum ipsam actionem. Alia est quod coniungitur ad inferiorem sicut et in contemplatione, vt ad passiones. Alia est que virtus mouentis, vel interiora vel exteriora. Alia est que est iusticia et liberalitas. Secundo quia continuiores quia continuantur omnino quam potentie est sensu. Sicut et perfectiones intellectus speculativi sunt continuentiores quam practica. Tercio quia sunt puriores quia circa eas nullus motus passio vel fatigatio sicut est circa delectationes active. Quarto quia sunt perfectiores quia paucioribus indigent quia ad eas quilibet sufficit et ideo defectum non patitur. Sicut activa que multis indiget. Et hec de beatitudine dicta sunt. De cuius consideratione extracta diligentius et licet ad perfectam beatitudinem in hac vita nullus possit pervenire. Datur tamen aliquibus per gratiam privilegiatam ut per raptum de ea aliquid presentire et ideo consequenter sequitur. ¶ Raptus amor. Raptus est ab eo quod est secundum naturam in id quod est supra naturam vi superioris nature elevatio. Et quoniam in raptu et in prophetia naturali et divina et illusione et sompnio quandoque fit mentis illustratio de singulis dicitur aliquid. ¶ Primo autem notandum quod elevatio mentis ab exterioribus sensibilibus contingit dupliciter. Ab aliquo quod sunt supra hominem. Primo ad intentionem solius quando velud exterioribus non utitur sed tota intentione sua divinis inspiciendis vacat. Et in tali mentis excessu vel raptu est omnis contemplator et divinorum amator quia est extasis faciens divinus amor. Alio modo fit mentis excessus cum quis actu ab omnium sensuum abstrahitur ad aliquid supernaturaliter videndum preter sensum et intellectum et ymaginationem. Et quoniam inter omnia supradicta infimum gradum tenet sompnium de eo primo dicatur. ¶ Aug. de

De sompniis

spiritu et anima. ¶ Sompniorum quinque sunt genera. Oraculum quando deus vel sacerdos vel aliquis gravis persona in sompnis apparet aliquid eventurum vel non faciendum annuncians. Visio quando aliquid eodem modo evenit quo apparuit. Sompnium quando quis figuris tectum apparet quod sine interpretatione non potest intelligi. Insompnium quando forte cerebri vitium vel accidit secundum diversas complexiones vel infirmitates apparent dormienti. Fantasma quando quis incipiens dormire et vigilare se putans videt sibi irruere diversas formas errantes vel turbulentas per diversas fumositates et corde elevatas. ¶ De sompniis. In quibus est divinatio. Notandum quod horum causa est

superior vivorum et motor influentiam que influunt in virtutes et formas predictas moventes. Et quandoque corporibus fortassis nos tangentes. Quos tamen in vigilia minus sentimus propter exteriorem tumultum. Anima quoque ymaginativa suscipiens huius motum secundum modos suos potest ad formas ymaginationis convertere formas quibus huius motus vel forme explicantur et ad operationem huius formarum sive ymaginum indicant forme celestis moventes sompniantem faciens vires corporis et anime ad hec instrumentaliter deserviunt et ideo fiunt simulacra multa sicut in arte sunt instrumenta plura. ¶ Huius influentie tamen sompniantes vel aliter prudentes primus et infimus gradus est. Quando tamen tangentes virtutes motivas et non eius cognitivas non explicant. Ex quo surgit quedam confidentia et acuitudo aliquid perficiendi vel faciendi. Cum tamen secundum hoc nulla fiat ymaginationis vel intellectus comparatio. Et frequenter fallit quia homo aliquando ex dispositione complexionis vel cordis audaciam concipit et tunc ad futurum non habet ordinem nec habet adiutorium a forma celesti. ¶ Secundus gradus quando dicitur motus motorum secundum lucem induxerit quod ex suis simulacris non potest determinari. Sicut quidam sompniavit quod moreretur et prolongabatur vita sua ut dicit philosophus. ¶ Tertius quando per methaforicas formas continentes motorum ad exprimendum quod a sapientibus possit interpretari. Et in his inventa est scientia interpretandi in scientiis magicis. ¶ Quartus quando in nullo attollitur supra ymaginationis actum quando sompniat sicut evenit. Sicut tullius recitat de duobus sociis quorum uni alter sompnians apparuit et rogavit ut se iuvaret ne iugularetur quod quia ille neglexit alter in civitate iugulatus in curru inventus est sicut ei sompnians narravit. ¶ Quintus est quando motorum fantasmata et videt quod aliquis assistens explanat non expresse sed in verbis figurativis. Et in tali apparet aliquis intelligentia et ideo non tamen deputatur a fantasmatibus. Sicut frequentissime quod omni homini contingit. ¶ Sextus est quando in simulacris moventibus expresse eius actus intellectus per modum docentis rem futuram visionis significationem. Cum enim est quod intelligentia soluta est simpliciter et ligata quo ad quod. Quia lucet sibi luminis quod a quodam alio docente accipit quod a philosophis dicitur splendor intellectus descendens in animas sompn-

nunciativum quod verum est dum hic dicatur fit aliquid vehi-
culo mediante in quo est vis intelligentiae sic impulsu vis
animae et ideo impulsu dispositionis animae percipitur a sapiente sic
vis tangens corpus corporis huius in se lumen intellectus agen-
tis illustrat mentem et super figurationes simulacrorum
lumen diffundit. attribuuntur a philosophis simulacra caelo et
splendori intellectus intelligentiae. ¶ Septimus est quando
intellectus conceptis apparet in simulacris. et tale visum fuis-
se somnium antiquis quod colentes iustitiam ad sedes e-
thicas reciperentur. hic causa est fulgor intellectus agen-
tis quod ad se trahit animam quietatam ab imaginum motu
et perceptione in somno. sed in vigilia a sensibilium per-
ceptione et tales in somno inveniunt oppositas demonstrati-
ones et intelligentias quas in vigilia dum sensibilibus vel ima-
ginibus tenebantur non poterant invenire. et huius tribus
vitiis generibus somniorum a philosophis probabatur naturam doctrinae
et sapiunt a troyanis et epicureis quae hic a numinibus
assistentibus in somnis fit hominibus putabant. scias
tamen quod forma movens in his venit a corpore sed intelligentias
et intellectus animae percipit ut dictum est. unde auctor dicit in som-
nis alii sunt ut intellie. huc usque et non ulterius pro-
cedit visio somnialis. ¶ Octavus est quando forma caelestis a
deo fortis est quod movet et vigilantem avisum a sensibus et
intus se sensus retrahere. et tamen non se ostendit nisi in si-
mulacris obscuris. et hic videtur secundum super. nisi quod est
fortior movens et in vigilia et hic mos bruta et ab
eo aguntur magis quam homines qui occupantur circa
ipsa. et ideo sicut velle dicuntur aptes. quia cor saepe pre-
signat aliquid futurum et super hoc fundatur divinatio au-
gurii. ¶ Nonus est quando vigilanti aviso a sensibus oc-
currit imaginatio futurorum ex forma caelesti per simili-
tudines faciles ad applicandum. et huius sunt visiones
melancholicorum et alias amicas patientium qui avo-
cantur a sensibus quod frequenter contingit. hic videtur certo
suppositum. ¶ Decimus respondet quarto quando imagi-
nes conceptas habet et aliquid luminis intellectus in-
mixtum in particularibus per modum instructionis. quales sunt
qui audiunt loqui. quibus dicitur se verba audi-
re instruentes figurationes quae dicunt. ¶ Undecimus re-
spondet sexto quando intellectu soluto ex imaginibus ve-
ras elicit intelligentias. futurorum vel aliorum occultorum.
hic descendit in animas ex nimio intelligentiae agentis
splendore et opportuna sive imaginationis compositione.
¶ Duodecimus respondet quinto. et hic est primus gradus pro-
phetiae de quo philosophi sunt locuti. quando scilicet conceptae vident
imagines verum futurorum sic eveniunt in vigiliis a
visis. et intus factis sensibus. tales pronunciant occul-
ta et futura. eo quod divinum spiritum homo talis habeat. ut dicunt
Hermes et Socrates dicitur habere scientiam occultorum omnino esse
divinam. ¶ Tertiusdecimus complet prophetiam. quando homo oc-
culta per caelestium instinctum sic percipit. quod veram
intelligentiam de his habet absque magna sensuum avocatione.
et ultimus gradus est summae humanae animae. ¶ Ex dictis fa-
cile patet differentia inter somnium visionem et prophetiam
naturalem. Cum primi vii. gradus pertineant ad som-
nium. quattuor sequentes ad visionem. ultimi duo
ad prophetiam. patet etiam quod prophetia est nobilior aliis
duobus. quia est quasi habitus vel naturae nobilitas ex illumi-
natione intellectus futura pronoscens. visio autem alia non sig-
nificat cum fantasmate aliud aliquid significante. alia non
somnium autem secundum se est fantasma. aliud aliquid significans
aliud nichil. et per se numquam cum intellectu. Ideo secundum philosophos
somnium aliquid futurorum pronuntians est casus a prophetia factus.
visio autem non tantum cadit a prophetia sicut somnium. unde est
inter quasi medium. Talis autem dicitur fructus immaturus
decidens ex arbore et saporem fructus talis retinens.
et sic se habet ad prophetiam ut patet. ¶ De prophetia
specialiter notandum quod prophetiae naturam est habitus hominis qui
est optime dispositus in intellectum agentem separatum et
perfectum adeptus. est imaginationis organum. quod intel-
lectui formis subministrat. hic autem sequens passiones concupis-
centiae carnalium gaudio et tristitia exteriori detentus
. et sollicitudine exagitatur neque venit ad
prophetiae actum. quia hic inclinatur ad alium actum. et ideo
talis perdidit in se lumen et prophetiae actum. quantum in se
aptitudinem habet et si diu fuit detentus talibus pas-
sionibus mutabitur ab eius complexio sui corporis.
et organum sive imaginationis. et amittet habi-
litatem ad prophetiam. si autem studuit sicut intellectualem
et solitudinem. et libavit animam a curis saeculi et

respondet

Hermes et Socrates

differentia

de prophetia

1. aliena curiose non inuestigauerit, sed potius se intra
se reclusit et scriptis aliorum quibus intellectus abstra
hi uel curam dedit. tunc facilius manifestabitur et pul
critudo celi in omnibus que ab orbe effluunt. ad regi
mine eorum que generantur et corrumpuntur. et hoc est quod dicit
ptolomeus. melior est in hominibus qui non curat in cuius
manu sit mundus. et talis uidetur ad prophetiam si cu
ras abiecit. et certe nullus plus cogitauit. unde appule
gius in libro de deo socratis. non mirum si socrates uir
ad plenum perfectus. et apollinis quoque testimonio sapi
ens. hunc deum suum cognouit et coluit. quem uide
licet mente sua contemplantis est omnino clausus sensibus
specta et eius custos prope ut ita dicam par. contuber
nio familiaris. cuncta que cauenda sunt cohercuit.
que cauenda precauit. et que premonenda premonuit.
sicubi tamen obmissis sapientie officiis non consilio sed
presagio indigebat presagium huius. ut ubi dubita
tione sapientes clauduntur. ibi diuinatione consisteret.
est et aliud genus uisionis et prophetie secundum altissimos
theologos qui de diuinis locuntur inspirationibus. et
quibus deinceps dicetur. hec de diuinatione in sompniis
uisione. et prophetia certa sunt. de libro de sompno et
uigilia alberti uel magistri de se piparche sententiis et
posuisse. quam propria posuisse. In principio sa
quod naturalis prophetia de qua dictum est differt. Primo quia
diuina fit immediate a deo. licet angelus possit esse mi
nister. per ut agit in uirtute dei in lumine. naturalis autem per ipsa
actione causarum suarum. Secundo quia naturalis non se exten
dit nisi ad futura habentia causas determinatas in natura. sed diuina
extendit se ad omnia indifferenter. Tertio quia naturalis
non infallibiliter preuidet. unde dicitur esse diuine presentie signum.
Conuenit autem in hoc. quia per utramque eleuatur mens hominis
ut quodammodo conformiter intelligat substantias separatas
que simplici intuitu sine deductione uident conclusiones sicut
principia. secundo quia utraque differt a sompnio et uisione.
ut ex dictis patet. De diuina prophetia quam ab apostolo po
nit inter spiritus sancti dona deinceps considerandum. quia cum omnes quo
dam manifestent. ephesios v. omne quod ea que sunt lux sunt
cognitionem aliorum manifestent. quod est lumen prophetie.
ex cuius receptione ... prophetia. hoc tamen non potest esse

Causarum

sicut probatur ex quo in ma
iori parte sunt uel diuina sunt
infallibiliter preuidens

et omnia que manifestantur in lu
mine manifestantur

in eo. ut habitus quidam sit lumen eius in intellectu. sed magis ut
passio sit lumen in aere illuminato. quia non potest fieri
connaturale nisi deus uideatur per essentiam. que est primum principium prophetie. et
ideo oportet quod de singulis instruatur. sicut patet in eo qui non ha
bitum geometrie uellet conclusiones ex principiis dedu
cere et ideo oportet de singulis instrui. quod autem habitus ha
bitum non sit. Sicut autem passio semper transit relinquens habili
tatem in passo. ut patet in tentatione. sic etiam in prophetia. sicut et post
deuotam orationem remanet mens deuotior. sic et prophetia
semel inspirata habilior est semper recipere inspirationem.
et hec habilitas potest dici habitus sed minus proprie. Sexto
est quod cum prophetia sit ad utilitatem ecclesie omnia que sunt
ad salutem utilia possunt esse prophetie materia. siue sint preterita
presentia futura uel eterna. licet et sunt in aliis scientiis demonst
rata. ut de immortalitate anime et huiusmodi. proprie tamen est de
futuris contingentibus. Que autem non pertinent ad salutem
ut ad fidem et morum informationem sunt a prophetia ex
tranea. sicut et quod aliquid sit celum quod licet sancti auctores sci
uerint tamen per eos spiritus sanctus dicere noluit. nisi quod pertinet salu
ti. Nonum est quod cum deus materiam et formam creet si
mul et dispositionem et formam quamque simul infundat. pro
phetia non exigit dispositionem ut est diuina. cum deus utrumque
simul infundat. exigit tamen quo ad prophetie usum aliquam se
questrationem cum ille sit in potestate prophetie. et quod ad hoc dicitur
Cor. xiiii. spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt. Datur
prophetia quoque malis quia cum bonitas hominis sit ex caritate
necesse huius dependentia. Cum caritas sit in affectu. et prophetia
in intellectu. et similiter dictum est de fide. Secundo quia prophetia datur
ad utilitatem ecclesie. et quoque contingit aliquem sine caritate
esse et esse utilem. licet sibi ipsi sit inutilis. et cum ad prophetiam
requiratur summa mentis peccata carnalia plus impediunt pro
phetie usum quam spiritualia. quia plus mentem inficiunt. et spirituali
tatem impediunt. unde signum est quod aliquis sit falsus propheta
ut dicit rabi moyses. quando uoluptatibus et sollicitudinibus
seculi detinetur. Decimum est quod cum prophetie dicitur in speculo eternitatis
non est sic intelligendum quod uideat in diuina essentia quia eam ui
dere ut in ea relucent rerum rationes est uidere beatitudinis obiectum
et esse beatum. sed quia uidet quoddam creatum in quo relucet eterni
tas. diuini aspectus est sibi iacent omnia tempora miscuntur certi
tudine. a qua resultat in mente prophetie scientia futurorum per lu

mine propheticum. vnde species in quibus propheta videt cum lumine prophetico dicitur speculum eternitatis. quia diuino instinctu representantur futurorum euentus quasi deus in eternitate principaliter inspicit.

¶ Quoniam prophetia est cognitio. et ad cognitionem requiritur acceptio. et iudicium de acceptis. sciendum quod prophetia quandoque est supernaturalis ad acceptionem tantum. Aliquando ad utrumque. sed si tantum primo modo ex hoc non dicitur quis propheta. ut pharao. sed duobus sequentibus. ut de secundo patet in ioseph. de tertio in ieremia. et olla succensa. et hiis et aliis prophetis. supernaturalis autem acceptio non potest esse nisi in tribus generibus uisionum. scilicet secundum uisionem corporalem. ut patet in balthasar. qui uidit manum scribentis. secundum ymaginariam. ut ieremias uidit ollam succensam. secundum intellectualem. quando intellectui aliquid ostenditur supernaturale quod excedat facultatem eius. Non solum enim quando ei esse intelligibiles per suam substantiam ei ostenduntur. ut deus uel angeli. ad quod pertingere non potest secundum virtutem nature sue. sed non quando quecumque species noue fiant in eo est acceptio supernaturalis. Cum sit in potentia naturali ad omnes species intelligibiles rerum sensibilium. sicut uisio corporalis dicitur supernaturalis quando inspiciuntur res que non sunt secundum naturam. sed diuinitus instituuntur ad aliquid significandum. sic et ymaginaria dicitur supernaturalis quando uidentur aliquae similitudines non a sensibus accepte neque per aliquam uim anime formate. Inter has autem uisiones intellectualis excedit modum prophetie. vnde numeri xii. Si quis fuit inter uos propheta in sompno aut uisione loquar ad eum. At non talis seruus meus moyses qui palam et non per figuras uidet deum. videt deum ut uidetur per raptum et alias quasdam substantias intellectuales per certum modum uisionis prophetie excedit. sed prima acceptio supernaturalis. scilicet uisionis corporalis est infra prophetiam cum uidere omnes equaliter possint dici formata. vnde per hanc prophetia aliquis non perficitur. ymaginaria uero acceptio est prophetie propria. sed non omnis prophetia habet supernaturale tamen iudicium de hiis que ab alio uidentur ut ioseph. uel acceptionem simul cum iudicio. Ad iudicium autem non exiguntur noue species in mente prophete. sed quantum ad acceptionem. vel specierum preexistentium noua ordinatio diuinitus ut competat significationi rerum que debent ostendi prophete.

¶ Si quis autem uerum reuelatio prophetica fiat mediante angelo. dicendum quod in prophetia duo sunt. mentis illustratio. que originaliter est a deo. Sed quia lumen diuinum est simplicissimum et uirtuosissimum. ideo humane anime est improportionatum. nisi contrahatur et specificetur. quod ad conuenientiam ad lumen angelicum. et sic mens angelica lumine confortatur et preparatur ad diuini luminis cognita susceptionem. Secundum est formatio specierum ymaginationis. que fit per angelos conuenit. quibus omnis corporalis creatura administratur. Quia ymaginatio utitur organo corporali.

¶ Quoniam prophetia habet duos actus principales. scilicet uisionem et secundarium denunciationem. que aliquando fit per uerba. aliquando per opera. et inuenitur sic abstractio a sensibus. que denunciationem oportet a sensibus nec sic sit acceptio. In uisione autem cum sit et acceptio et iudicium. et quia intellectus naturaliter uel iudicat per sensibilia. ideo in eo non fit a sensibus abstractio. In acceptione autem supernaturali. capitur uis humana ab aliquo spiritu. et a sensibus abstrahitur. ut dicit Augustinus. quia ymaginatio dum sensibus utitur illis principaliter intendit. et ideo oportet ymaginariam acceptionem prophetiam a sensibus abstractam esse non propter egritudinem ut fit in epylepticis. et freneticis. sed per causam naturalem. ut in per sompnium. et ideo prophetia in uisione ymaginaria sepe fit in sompno. quando abstractio fit a causa naturali uel in uisione. quando fit a causa animali. quando attentione nimia ad intelligibilia uel ymaginabilia anime contractio abstrahitur a sensibus exterioribus. differt tamen prophetia in sua abstractione ab omnibus aliis qui a sensibus exterioribus abstrahuntur. quia mens prophete illustratur de hiis que in uisione ymaginaria uidentur. quia cognoscat ea que uidet non esse res sed rerum similitudines. quorum iudicium habet per lumen mentis.

¶ Gradus autem prophetie non possunt accipi ex parte intellectualis uisionis. quia illa non manifestatur nisi per aliquid signum scilicet ymaginaria. unde secundum illam oportet gradus accipere. ¶ Primus igitur et infimus gradus est quedam audacia et promptitudo ad aliquid dicendum uel faciendum. sine hoc quod ei aliqua reuelatio fiat. sicut si dicamus large sumendo prophetiam eum fuisse in sampsone. secundum quod omnis supernaturalis influxus ad prophetiam reducitur. ¶ Secundus est in habente iudicium secundum uisionem intellectualem tamen sine acceptione sicut fuit in ioseph. ¶ Tertius in habente intellectualem uisionem cum ymaginaria. ut fuit ysaia et ieremia. ¶ Quartus in eo qui habet plenissimam uisionem intellectualem et secundum acceptionem et iudicium. ut dauid. ¶

Secundo possunt isti gradus distingui ex dispositione pro-
phetantis. et sic cum prophetia fiat in sompno et visi-
one. et vigilie. perfectior est iste gradus in vigilia. quia tunc
intellectus melioris dispositionis est ad iudicandum.
et quia tunc abstractio a sensibus naturaliter est facta. sed
ex intencione prophetia inferior vivitur ad ea que dimit-
tantur. ¶ Tertio possunt accipi ex parte eius quod
revelacionem facit. et sic eminencior est in visione quod loquitur
quam in qua verba tantum audiuntur. et altior quando loquens vi-
detur in specie angeli quam hominis. dei quam angeli. quia ma-
gis accedit ad primum principium prophetie quod est deus a quo
prophetia descendit in angelum. et ab angelo in hominem.
¶ Hiis visis. facilius nunc patet quid sit raptus. quia est
ab eo quod est secundum naturam in id quod est preter naturam
in superioris nature elevacio. unde sciendum quod est quedam opera-
cio hominis naturalis. in quantum scilicet homo intellexit mediante yma-
ginacione et sensu. operacio vero quam solum intelligibilibus inheret
non est hominis propria obmissis omnibus inferioribus. sed
in quantum in eo aliquid divinum existit ut dicitur x. ethi-
corum. similiter operacio que sensibilibus preter intellectum et racionem
inheret non est hominis propria. sed in quantum habet naturam communem
cum brutis. potest ergo a propria operacione dupliciter mutari et
ex defectu proprie virtutis. ut est in freneticis. ut vide-
tur aliquid preter sensum. sed hec non est hominis elevacio. sed
potius depressio. vel virtute divina. et tunc proprie est eleva-
cio. et quia agens assimilat sibi paciens. ideo talis est ab-
stractio in id quod est supra naturam. sed ergo tangi-
tur cum dicitur elevacio. causa efficiens in superioris nature
terminum duo a quo. et ad quem. ab eo quod est secundum naturam.
etc. ¶ Sed quia raptus et mentis excessus pro eodem
accipiuntur. sicut autem cum aliquis ab usu sensuum et rerum sen-
sibilium abstrahitur ad aliqua supernaturaliter videnda. vel
sed sensibiliter per ymaginacionem et intellectum. vel ideo est
duplex raptus ut dicit augustinus xii. super genesim. unde quando mens
rapitur a sensibus ad visionem ymaginariam ut ac-
cidit petro qui vidit discum cum animalibus. act. xi. et Iohanni
qui fuit in spiritu. apoc. i. aliquando mens rapitur a sensu
et ymaginacione simul. ut intelligat deum per intelligi-
biles visiones. que proprie est angelorum. et sic fuit extasis
Ade gen. ii. vel ut videat deum per essenciam. et sic fuit rap-
tus paulus. ¶ In hoc autem raptu necesse est abstrahi
a sensibus. ut dicit augustinus. Quia conveniens est hoc omnibus poten-
ciis quod una intenta in suo actu alia debilitatur
vel omnino abstrahitur. sed ad videndum deum per essenciam
oportet quod tota intencio colligatur cum sit vehementissime
intelligibile ad quod intellectus potest pertingere. Item cum intellec-
tus sit eo purior et efficacior quanto a sensibus abstrac-
cior et sensitive non sunt nisi ex materialia. oportet quod in visi-
one divine essencie abstrahatur ab intuitu sensuum. quia
omne intelligibile vel sic vel intellectum est a materia abstrac-
tum. ¶ Non oportet tamen quod fiat abstractio anime ab uni-
one ad corpus. quia in ea non est intencio. cum non depen-
deat a voluntate anime sed ex natura. et quia ex ea non mi-
nuitur puritas intellectus. quia anima se ipsa et non me-
diantibus potenciis unitur corpori. cum nichil sit me-
dium inter materiam et formam. viii. methaphysice. et
tamen anima corpori unita omnino est conditione. quia cum est in
mensa. et intellectus ex ea pars ornatur quia corpori non
est unita. et ideo nullius partis est actus. et sic unio anime
ad corpus non attingit ad operacionem intellectus. et ideo
quantumcumque intendatur non requiritur eius separacio in quan-
tum corpori unitur ut forma. similiter non oportet ut fiat ab o-
perationibus anime vegetabilis. quia ille sunt quasi naturales. quia
complentur calido et frigido. unde voluntati et racioni
non obediunt. ut dicitur i. physicorum. nec ad eos requiritur in-
tencio. et ideo intellectus intencio non impeditur. Item
quia intellectus nil accipit ab eis cum non sint cognos-
citive. nec eis sustentatur cum non habeat organum. unde
puritati intellectus per eos non preiudicatur. nec se mu-
tuo impediunt nisi per accidens in quantum intellectus accipit
a fantasmatibus que sunt in organis corporalibus que
variantur dispositione diversa nutrimenti. et per consequens intellectus
operacio. ut patet in sompno. et post cibum. et per hunc mo-
dum intellectus et impeditur operacione vegetabilis in quantum
unitur ymaginacione. ad cuius vehemenciam fit concursus
calidorum spirituum. et sic impeditur nutrimentum per vehemen-
ciam contemplacionis. sed hec locum non habet in visione dei per
essenciam. quia talis contemplacio ymaginacione non indiget.
et non est vegetabilis operacionis. et ideo non abstractio
vel debilitacio. sed tamen potencias sensitivas. hec de divina

Sed possunt accipi eciam accipiendo
ut perfectior est quia fit per illud quod
in perfecto [illegible] significat ut [illegible]
de [illegible] quam vere [illegible]

apostolus et raptu et extasi et questionibus disputatis
fratris thome. ¶ Augustinus super genesim libro xii parte iii capitulo abstrac
tionis a sensibus alia est a causa corporis ut in freneticis qui se vero
dicta se mirantur audisse dicunt a spiritu vero cum omnino sano et
integro corpore in alienationem rapiuntur. Cum ita ut per
quos sensus corpora videantur et tamen in spiritu quedam similia quasi cor
poribus non discernantur seu penitus avertantur a sensibus
carnis et ut michi per eos omnino sentientes illa spirituali visi
one habeant in similitudinibus corporum. Sed cum malus spiritus
arripit homines demoniacos facit et arreptitios aut falsos pro
phetas. Cum autem bonus fideles misteria loquentes et arreptitie
et intelligentie veros prophetas. ¶ Distinguitur a Augustino
tres visiones ibidem. Corporalem qua corpora videntur per ima
ginariam vel spiritualem qua corporum et absentium similitudines
cernuntur. Intellectualem qua ipsa species percipiuntur et subdit.
Cum anima rapitur in talem visionem qua spiritu cernuntur similia corporibus
ita ut omnino a sensibus corporis avertatur amplius quam in
sompno solet sed minus quam in morte iam divine ammoni
tionis est et adiutorii ut se non corpora sed visa corporum
similia spiritualiter noverit esse. ¶ Porro si ab ipsis si
militudinibus rapiatur eorum in illa regionem intellectualium ut
subvehatur ibi sine ulla corporis similitudine veritas cernitur
nullis opinionum falsitatum nebulis obfuscatur. Ibi virtutes
anime non sunt operose ac laboriose neque temperantie li
bido frenatur neque fortitudine adversa tolerantur neque
iustitia iniqua puniuntur neque prudentia mala devi
tantur. una ibi et tota virtus est amare quod videas et sum
ma felicitas habere quod amas. Ibi beata vita in fonte suo
bibitur. unde aspergitur aliquid humane vite ut in temptationibus
huius seculi temperanter fortiter iuste prudenterque vivatur. propter
illud quoque adipiscendum ubi secura quies erit et ineffa
bilis visio veritatis. labor susceptus et continendi a volup
tate et sustinendi adversitates et subveniendi indigen
tibus et resistendi decipientibus. Ibi videbitur claritas domini
non per visionem corporalem ut in monte Synai. sed spiritualem
ut ysaias vidit vel per spiritum quod tum est ex cetera potest mens humana
sed assumens dei gratiam. ut ore ad os loquatur ei quem dig
num tali colloquio fecerit deus non os corporis sed mentis et dicitur
quod moyses et paulus fuerunt rapti ad hanc visionem quod est
tertium celum. sed spirituale secundum et corporale primum. Tertium

inquam celum quod mentis conspicitur. ita secreta et remota et
omnino remota atque abrepta a sensibus carnis atque mundata
ut ea que in illo celo sunt et ipsam dei substantiam videre que deum
per quem facta sunt omnia in caritate spiritus sancti ineffabiliter
valeat videre et audire non incongruenter arbitror. et il
luc esse apostolum raptum. et ibi fortassis esse paradisum omnibus
meliorem. et si dici oportet paradisum paradisorum. sed i n. ait bone
letitia in rebus bonis est in omni creatura. ¶ De ea letitia
prestantior quam in verbo dei est per quod facta sunt omnia. ¶ In prima
sed erunt tamen gratia. sed nulla excellit ad proximo alio approbatur.
¶ D s. xlix. c c. ¶ Duo sunt excessus contemplationis
sunt. In intellectu unus et alter in affectu. unus in lumine. alter
in fervore. unus in agnitione alter in devotione. ¶ Siquidem post
excessus mortem non absurde dixerim quod tamen in vita sed ut
capiatur laqueis. Inter laqueos medios in hac vita in
ceditur. qui totiens non tamen quotiens sensu aliquo et
vehementi cogitatione anima a seipsa rapitur. sic tamen ut a
eo usque secedat et avolet ut hinc communes transcen
dat usus et consuetudinem cogitandi. Moriatur anima mor
te iustorum et si dici potest angelorum. ut presentium memoria
excedens rerum se inferiorum corporearum que non solum cupidi
tatibus sed et similitudinibus exuatur. sitque cum illis puram
conversatio cum quibus puritatis similitudo. extasis sicut
et invenitur extasis locum quietis. secretum solitudinis. lumi
nis serenitatem. habitaculum pacis. talis ut opinor excessus
aut tamen a maxime contemplatio dicitur. ¶ Raptus dicitur qui est
sed interius. est a sensibilibus singularibus propter interiorem occu
pationem. a sensatis generalibus propter interiorem intensiorem opera
tionem a sensuum actibus propter spiritum ad anteriora conversionem
flatibus operibus ut passionibus ut esurire et similia.
propter caloris ad alias vires diffusionem et a nutritivis.
et aliorum similium abstractionem a illatis passionibus
propter fortiorem interiorem impressionem ab humanis [illegible]
nibus propter preciosiorem contemplationem et inebriantem delectationem.
¶ Iam sed et signis forte per quod et ubi conicere potest.
qui diligenter respexerit. Alia in raptu aliquid audiuntur sed non
videntur. alia quidem videntur sed quid vel quale nescitur. alia vi
ni per aliquid loqui. alia nullo sensu utitur. alia omnino in toto
induuntur. alia quidem nullo sensu sentit. sed tamen soli deo
loquitur et ex illis ubi extasis quietius quam interius agitur.

¶ Dat aliud sonat. ¶ Creatoris potentiam. Aliudque ordinato-
ris sapientiam. Aliudque redemptoris gratiam. Aliudque erudito-
ris diligentiam. Aliudque gubernatoris curam. Aliudque et sepius
sponsi amicitiam. Aliudque liberatoris clementiam. Aliudque re-
muneratoris liberalitatis habundantiam. Quousque
preter
autem rapiatur puto preter ipsam et deum scire nullum. ¶
Alicubi quoque si posita legitur. et illic sancta diligentia et fideliter
inspicitur. et plus caritate quam curiositate movetur fruitur
continue potius horum iocunditatem et divini muneris ha-
bundantiam. Nam et beatus augustinus narrat de quodam
sacerdote. quo quando audiebat aliquid delectabile pre gau-
dio quasi mortuus erat factum. et appositum ignem corpori non
sentiebat. ¶ Cum per contemplationem sublimetur et illu-
amor
minetur noster super dictum est. ¶ Amor. nulli honerosus.
omnibus officiosus. sine obliviosus confortator sine
negociosus. ¶ In se mellifluus. Quantum potest cavet
ne appareat forinsecus. Omnes affectiones in se convertens
penitus. In amatum fertur ut extaticus. Sol etenim gau-
det et intendit. ut datur ut celum. ¶ Amicum frequenter
nominat. pro dulcissimi affectionum dulcissime cum invocat.
ad nominationem sepius intime iubilat. ¶ Continere se non potest.
si hoc voce exprimat. Nichil libentius audiat quam quod
de dilecto quis devote referat. ¶ Amplum gerit cari-
tas sinum que universos complectitur. quibus se nulla-
tenus carnis necessitudine vinctam. Nulla spe commo-
di percipiendi illectam. Nulla percepti retributione ob-
noxiam. Nullo debito astrictam. Que si inimicos diligens
tunc prorsus celi latitudo erit tunc ait latitudo. Non
dicit altitudo nec dulcissima pulcritudo. super xx. ¶ Non
sunt iniquitati mee affici qui christo passo pie compatitur com-
pungitur. et facile ad huius modi et huius passionis con-
fortatur. ad quoque salubria honesta et pia. Et quia zelo
iustitie semper est accensus quia veritatem ubique zelat. quia si
pie servet studiis. Cui amica sanctitas vite et morum
disciplina. Cuius mores erubescunt. Iactantiam ab-
horrent detractionem. Nesciunt invidiam. detestantur super-
biam. Fugiunt humanam gloriam. vehementer omnem cor-
dis et carnis in se abhominantur inmunditiam. Omne ma-
lum tamquam naturaliter respuunt. et quod bonum est am-
plectuntur. Nonne si opera universaque affectiones congregat

illum quodammodo superiorem et huic respectu illius quem amat
carnaliter. Horum cum ille amor carnalis per quam vita car-
nis excluditur et contempnitur et vincitur mundus. ¶ Cum
de amore plura dicta sunt supra. hec hic sufficiant dicta. Que etiam ad pro-
positum dicit. s. lxxiii. Amoris qui in se omne triumphans
captivans quoque pudorem. Convenientem modum deliberationis
consilium tociusque modestie et oportunitatis penitus neglexit.
¶ Placor. id est delectatio placens. Cum ostenditur. In intimis
iubilus. tociusque corporis motus tremulus. Dulcissimi cantus
modulus. Iugiter cordis intellectus. ¶ Dulcissona verba
amatoria. In tempore crebra suspiria. Copiosa lacri-
marum flumina. De delectatione supra dicta sunt plura. In-
deo sufficiant hec dicta. ¶ Ardor. Qui se ostenditur. In toto
corpore sudore. Cordis mirabili tremore. venarum pulsa-
tilium motu celeriori et fortiori. In anhelitu et extensi-
one spiritu notabili calore. In vultus mutato colore. ani-
mum maiori candore. estuantis sinus fervore. ultra
interrupto tenore. ¶ Odor. in pluribus subito diffusus.
plus medullitus infusus. mirabili mixtura confusus.
iocundo calore perfusus. ¶ Quem nullus fetor impedit. Quod
se sentienti diutius custodit et foras imprimit. tempore
devotionis solum se ostendit. Quod sua mirabilitate suaviter
durabiliter presentes afficit. absentes auditu reficit. af-
fectus erexit facit. ¶ Vide. Can. s. xlii. ¶ Odor devotio est
odor bona opinio. humilitas sponse spargit odorem
suum amore calens. devotione lugens. opinione redolens.
Non mea unique sapientia. Non mea nobilitas. non mea
pulcritudo que nulla erat. sed quia sola fuerat humilitas
dedit odorem suum. id est solitum. ¶ Livor. tunicionum diu-
turnum. percussionum plurimarum. sepius iteratarum plagarum.
ultra modum effusarum lacrimarum. pro angustia tribu-
latum. et per inmissarum penarum et continuatione vigiliarum.
¶ Et cruor flagellorum et lignorum vulneratione. lapidum
penali combustione. In sudoris sanguinei emissione.
Clavis et durissimorum stigmatum impressione. In pectoris
vulnerum mirabili apertione. In lateris vulneris sangui-
natione. hominum iniquissima et irata vulneratione. San-
guinearum lacrimarum effusione. In vulneris per castitatem
te inflictione. ¶ Angor per expectationem penarum. In per-
uisione. per timorem penitentialiter exhibitam. per muni

onis dilatatione, per solitarium consolationum libertatione, per
divina absentatione, per patriis incolatus prolongatione,
per vite future desideratione. ¶ Eructat, per gaudiorum ex
uberatione, desideriorum intentione, spirituum multiplicatione, ex
fervore devotionis, refectione virtutis, digestione ab
[illegible]. ¶ Sponsa solo amore flagrans, id quoque in
incredibili per captando quandam [illegible] crapationem car
dous quod patitur non considerat, qualiter loquatur. Sed quod
sibi venit amore urgente non annuntiat, sed eruc
tat, quod repleatur in bonis desiderium suum; quod mirum si eruc
tat sponsa que ibi sedet, cum sit cuius quinque odoramentorum
mixturas sollempnia devotionum odore portat, tuetur quomodo
bonum quoque malum per ulaorum equibus ascendo ...
¶ Gratias tibi ago domine Ihesu qui me dignatus es admi
ttere tale adorandum, in facere boni redoler [illegible]
dulcedine tue et de plenitudine eius gratia quamvis modicum quod
gratanter accipio, memoriam habundantie suavi
tatis eructat in et nescio quid ineffabile in tue
dignationis et amoris odoratus sum. Secretum non
apertum, nec tamen intactum, perit aliquid olfactum nimis indulgentia
quod gustus forte intimum operire non videatur propter
meam indignitatem vel incapacitatem. ¶ Jubilat
modulos dulces per modos melodias distinguens
ubi omnia in proferens quod [illegible] cum foris agatur omni
no non sentiens, nullo sensu videns, dulcissime sed sile
tissime videns. Ex diversis glosis. ¶ Jubilus fit pro
omnis luminis participatione, sicut lectio continuatione
non invicem; sed gratiam relationem de quibus iubilando
omnium creator divine bonitatis proportionata omnium
creationem, spacia futurum remunerationem, divinorum revela
tionem, divi mirabilia operationum. Mirifica admiratione
sapientie ordinationem, maiorem degustationem quam experi
mi posse per locutionem. ¶ Illius modi cantica solum
ho docet, sola addiscat experienti, experti recognos
cant, inexperti desiderio inardescant non tam cognoscen
di quam experiendi. Non est strepitus oris, sed iubilus cordis.
Non sonus labiorum, sed motus gaudiorum. Voluntatum non
vocum consonantia. Sola audit qui cantat, et cui cantat:
id est sponsa et sponsus. Est quippe nuptiale carmen,
exprimens castos, iocundos complexus animorum,
morum concordia, affectuum consentaneam ad alterutrum ca
ritate. ¶ Glo. super in iubilate. ¶ Jubilatio non fit
voce et corde, quia sicut iubilare vox exterius, cor intellig
itur intus. Jubilus sonus est letitie sine verbis; quia cor leticiam
non potest explicari quam hoc gaudens et his que verbis ex
plicari non possunt, erumpit in voce quedam exul [illegible] tatio
nis sine verbis. Ita ut appareat cum ipsa voce gaudere et
quod repletum nimio gaudio non posse verbis explicare
quod gaudet. Bonum gaudere videntes modo corde quis deus
quam et quo ordine et quam mirifice fecerit universa, exul
tantes cantent et sic iubilatio coronanda est. ¶ Ju
bilet affectuose, gaudiose, religiose, copiose, vivo
se. ¶ Precordialiter, dulciter, mirabiliter. ¶ Non secta
riter, non fraudulenter, non leviter, sed silenter. ¶ Dicit
per devotionis continuationem, amoris inflammationem, cordis
calefactionem, terribilium visionem, penalium passionem,
mortis Christi rememorationem, vel auditionem, et que
est mirabilis, scilicet per voluntatem assumpta quam ali
unde illata passione. ¶ Orat pro venia optinen
da, gratia consequenda, devotione conferenda, gratia data con
servanda, consilia petiti sinenda, perseverantia concede
nda, caritate amicorum respondenda, iniuria inimico
rum indulgenda. ¶ Orat silenter, frequenter, fervente,
efficaciter, vocaliter, oraliter, mentaliter, delectabiliter, la
crimabiliter, continuanter. ¶ Credimus angelos sanctos
astare orantibus, offerre preces et vota hominum, de
votionem nostram in superna ferunt. Gratiam referunt a
bis iure psalmus capitulo in corde s. xviii. ¶ Orando
bibitur vinum letificans cor hominis, vinum spiritus quod inebri
at et carnalium voluptatum infundit oblivionem.
humiliat [illegible] arietis conscientie, elevat bonorum opum di
gitis, per quandam aitem rubra deducit fide colorans speciem confor
tans, vegetans et ordinans caritatem. s. xxx. ¶ Lacrime
penitentium vinum cor. Quod in illis sit odor vite, sapor gra
tie, gustus indulgentie, reconciliationis iocunditas, innocentie
redeuntis sanitas, serenitatis suavitas conscientie. ¶ Le
ctus oratio que pene suscepit desperantem reddidit
exultantem. Et de venia presumentem. s. xlvii. ¶ Moneo
vos pure ac strenue divinis interesse laudibus, streni
nue ut sicut reverenter ita et alacriter deo assistatis, [illegible]

pigri. Non sompnolenti. non oscitantes. non perruptis uo
cibus. non precisis ubi dimidia. non integra consulte
tes. non fractis et remissis uocibus muliebre quoddam bal
ba de nare sonantes. sed uirili ut dignum et sonitu et
affectu uoces sancti spiritus depromentes. pure ut nichil aliud
psallentes quam quod psallitis cogitetis. Non solas dico
infandas cogitaciones uanas et ociosas. set et officio
rum in libus auditor. salubria sunt hec. sed minime salubre
illa inter psallendum reuoluentis. spiritus sanctus illa hora
gratum non recipit quicquid aliud quam debes neglecto eo quod
debes obtulis. Bernardus in meditacionibus. O quam felix
esses. si spiritualibus oculis uidere posses. quomodo presunt
uenit principes coniuncti psallentibus. uideres qua cu
ra. quo tripudio inter sunt cantantibus. assunt medi
tantibus. super sunt quiescentibus. Istis natam gaudens.
quia huius ut predictum est prestitur ad superiora se eueh
eret. tunc sunt scire premittitur. Quanta sit diuina largi
tas percipitur. a seipsa pre dulcedine expellitur. quia in
time tota fruitur. seipsam non sentit. non a se sen
titur. ad superiora uidua acuitur. admirabili decore
suspenditur. superioribus et diuinis simul efficitur.
Superat sua iura. Que predicta sunt supra naturam. uel pre
ter naturale indulta. quia per priuilegiatam graciam
Superat sua iura. si miretur operatur. tot donis
ut uideatur ditatur. tot familiaritatibus adoptatur.
tot coniecturis adamatur. tot solaciis delectatur. tot
secretis illuminatur. tot priuilegiis sublimatur. tot
sanctitatis signis decoratur. Hic uirgo uocum pluginum
totum. ut coniunctis predeuocione aspiciens. probatur pre to
tem conseruantes. tercie uale auctoritate recipiens.
Expiri desiderat omnes deum diligentes. set quod sit deus nouit
expiens. Est enim manna absconditum. nupciale
et spirituale canticum. nomen in calculo soli accipienti cog
nitum. omni dulcedine reconditum. Virginitas que incre
ab omnibus supponitur. Moribus et formis ostenditur. ab con
fessoribus omnibus assistitur. ex colloquio demonis quoddam
dam. Capitulum. Virginitas a malis blasphematur. pau
xpi consecratur. In primo homine plantatur. Que et ex uirgine
terra formatur. In paradiso consilatur. In celum in helia sub
limatur. per spiritum sanctum in maria fecundatur. angelis assi

milatur. Virgo celos clausit. mortuos suscitauit.
Jordanem diuisit. Duplicem spiritum meruit. In uirgine ulterius
permansit. Dentes leonum euasit. Stephanus ex hierusalem in
ginum. Virginum gloria sublimior. Cuius et malorum flos
est certantia generis. Decus et ornamentum gratie spiritualis. letu
soboles. laudis et honoris opus. dei ymago. Domini illus
trior porcio. Virgo non est tamen. sed et intelligi debet et
credi. Nescio cum uirgine uideo dubitet an uirgo sit.
Ceterum si cum sumptuosus comas. per publicum nobilem in
cedas. oculum iuuenum inter illicias. suspiria adolescen
tium post te trahas concupiscendi libidinem nutrias. uel et si
ipsa non pereas. alios tamen perdas. Et uelut gladium et ue
nenum aliis te perpleas. Excusari non potes. quia mente
casta. Redarguit te cultus impleuit. et impudice ornatus.
tus. Iherosolymam quam potes inter puellas et uirgines xpi
quia si uiuimus ut possis amari. Feritas hostis. Qui
pe in temptacionum diuersitate. subtilitate. boni simul
tate. penarum grauitate. multiplicitate diuturni
tate. Vtilitate. Hostis quoque potentissimus. frau
dulentissimus. Callidissimus. nequissimus. crudelissi
mus. Infatigabilissimus. Tibi seua cruenta
iniuria plenas. infert sine crimine penas. Seua quidem
ledit innocentem. punit pacientem. Infamat non ob
loquentem. persequitur indulgentem. spoliat largientem.
uulnerat se non defendentem. Cobuit deum in omnibus bu
dicentem. Sine crimine penas. Que in adolescencia in
nocentissima. In iuuentute simplicissima. In bono pro
posito firmissima. In boni exercicio sedulissima. In generi
officio obedientissima. In mali uitando cautissima. In tolle
rando pacientissima. In aggrediendo pacientissima. vo
luntati dei conciliatissima. In temptacionibus inuictissima.
In omni uirtute famosissima. Volunta tempore assidua.
diuersitate uaria. penalitate grauia. plurimositate
plurima. humano iudicio letalia. Soli deo sanabilia. christo
to corporis continua. Acerba. que patet in frontium pro
cussione. ad diuersa obstacula tensione. uestium dein
sione. capitis et brachiorum detectione. de loco ad lo
cum proiectione. In lutum et aquis deiectione. sputi et sinorum
inspicabili defedacione. lapidum tunsione. Spoli
a tur furta aliorum. librorum. linteorum. peplorum. uesti

mictor denarior. p͡lo tn̄ sui s; et suor. ¶ Iniuria
falsa. In famando. de familiaritate. fecunditate. pdi
galitate. falsitate. Conuiciando. recitando. temptando.
explorando. comminando. pmittendo. ¶ Metus ex se
diuisa transformando. In bestiā deformē. larualē fa
cie. ardentē fornacē. Nudū hominē. Cornutā fa
cem. abhominabilē buffonē. amabilē iuuenē. se
cretariū sacerdotē. dulcissimū patrē. karissimū fra
trē. pdicatorē fratrē. In canē sequentē. In dīuū pau
perē. ¶ In monachor nūciū. In crucifixū. In regārū.
¶ Horribilia ostendo. ut lapidē ignitū. candētē ferrū.
euaginatū gladiū. pat's exitū. ppe mortis pīclm.
castitatis naufragiū. quīgale exitiū. ¶ Terribi
lia infernde sensib' singulis. quod plurimis psonis ua
riis. temporib' diuisis. horrorē grauis immanducando.
ubi figurā transformando. Guttū uacando. appetitū cor
rūpendo. scīam aggrauando. ¶ Minus abstrahēs ab
orando. penalia ostendo. turia inferendo. ferro ꝯbu
rendo. mirabiliter sonando. ī pacatia referendo. loq̄la
impediendo. auditū claudendo. deuotionē impediendo.
¶ Contraria fidei suadendo. ut xpī negationē. uotē ui
te detectionē. castitatis dimissionē. carnalē pfectis
delectationē. filior peccationē. plurimor cōdicionē. ꝯiu
gator saluationē. bonor inferī infamationē. ꝯfessor
suor diffamationē. ꝯfessionis impedicionē. malor p̄s
perā successionē. ¶ Terribilr̄ sonando. dm̄ & scōs
blasphemando. de suis uirib' gliando. se q. dm̄ mag
nificando. turpiloquiū fortiendo. Nimiū strepitū creando.
lumina extinguendo. ¶ Omnia ꝯuicti. ꝯburēs iuuisibili
ustione aq̄ calore. ignis feruore. serpentis fetore. y
maginaria uisione. In frig' pcutione. In aquā detrusi
one. In lutū deiectione. ad terrā depssione. ad pietē
collisione. horroris incussione. toci' corpis sudatione.
cutis trepidacōe. Corporali depssione. spūali suf
focatione. ymaginaria absorptione. In igne positione.
uiolēta cū retinenti tractione. ¶ Singula mēbra
coris ꝯuiuit. Na capud turbulentis cedit. auditus reb'
ꝯfugit. uelaminib' detegit. s; manu sacerdotis p
tegit. Na sub alia peuti ad obstacula ꝯcutit.
In eiulib' ꝯburit. alia uice ex ꝯ manibus sacerdotis

euangeliū legētis detegit. et sordib' afficit. ¶ Fa
cies sordib' fedat. pallore deformat. sudore p̄ horro
re ꝯgrauat. In mundicia nō fruitur. s; puis cepit ad
pustulas us; ꝯburit. et inflāmat. igne q de fornace
ꝯtrahit. ¶ Frons c̄ peplo acub' pforat. luto uili
simo fedat. ferro ignito cremat. ¶ Oculi turbulē
uisibilib' ꝯgrauant. tīmore maculant. eos ce uir' fa
ciant. pruritu et pustul' grauant. et inflant. ferro
ignito cremant. ¶ Nares fetore torquent. stertore
ad sūmū implent. adustione torrent. durissime con
stringunt. et ꝯprimunt. ferro ignito adurunt. ¶
Os amaritudine inficit. immundo potu reficit. tīmore
afficit. In exteriori pte usq; ad pustulas ꝯburit. Iuit
lancea ꝯfigit. ¶ Aures ferro ignito p̄ꝯcremat
postea pforant. blasphemus. ubis amatoriis. co
uiciis pctor aliorr relationib'. uariis ꝯgrauant. ¶
Mentū collū pect' sepi' inmundant. cremant. ¶
Brachia. man' sordidant. ¶ Pedes wlnerant.
sordidant. ꝯcremant. clauis sauciant. s; ne ferre
tū pdit. et ueretudine deserit. de aliis mēbris ta
ceat. Quomodo & a buffone oīa trucidat. lapide omnia
ꝯburit. demone oīa inquietat. cū ceteris q̄ sol' nou
dns sit afflicta. ad pns obmittat. ¶ Velut id
adurit. Cor quid multiplici cogitatōe. Grau
temptatōe. Nimia induratōe. deuotōis ablatōe.
Consolatōis subtractōe. Iuuitaū oblatōe. tur
piū repntatōe. Multimoda fatigatōe. ꝯtem
plonis defraudatōe. ¶ Sed de interiorib' h in
gnali dicta sufficiāt. qd' nullū sensibile organū
dimisit. qd' nō singularib' exgtauit puniuit.
¶ Penas omutat. scd'm pmittentis benigni
sima uoluntatē. intulissimam equitatē. fectorū
maiorū annor diuisitatē. horarū diei & noc
tis ꝯgruitatē. Infligentis mensuratā auctoritatē
ꝯp sensuū agendā puritatē. ostēdendā longā
nimitatē. maiorē obtinendā glie claritatē.
Noua bella semp minuchat d̄m dispen
sacōem pmittentis prouide patientis. Vel
cuius affligentis. Nūq pl'us tanto g̃ui' pu
niens. Na p̄mo cū temptatōib; inferioribus

postea in exterioribus afflictionibus. In passionibus. In vulnerationibus. Combustionibus, percussionibus. Defedationibus, apparitionibus et aliis modis innumerabilibus. Nova bella militat. Nova persecutor novus. Novus persequendi modus. Novum persequendi genus. Ex novum semper invenit et tunc factum raro vel numquam repetit. Notos ignotos inimicos turbat amicos. Notos amicos turbat suos spoliando. Terribiliter insonando. Palios infamando. Sompniis gravando. Horrorem generando. Temptationibus fatigando. Pediculos causando. Corporalem se presentando. Falsa ippando. Viles reputando. Secreta revelando. Multitudine penarum ut fragat fatigando. Pulverem et immundiciam immittendo et infundendo. Penas intentando. Per detractiones in errorem mittendo. Discordias seminando. Ad inimicitias convertendo. Notos inimicos perturbat in ecclesia. Hunc in vestibus, hunc in collo, hunc in ore, hunc in gutture defedando. Cum ferro lapide proiciendo. Ad iram provocando. Invidiam generando. Inter delectatem confirmando. Dum facit falsa referre. Visa pariter audita vis discrete pro fratribus non cogitante, ex partis dissentire. Detractoribus consentire. Corporales penas sentire ut exploratores inhibeant infament. Despiciant detrahant. Plus falsis que veris credant. Liberius audiant. Sepius referant. Ex aliorum benefactis doleant. Secreta prodant. Ignotos amicos turbat falsis aliorum relationibus, fictis ymaginationibus, sompniorum gravium immissionibus, diversis aliorum opinionibus. Ignotos inimicos turbat dum que fiunt incredibilia videntur, dum diversa referuntur, dum incredulius sentiantur, dum falsa finguntur. Vertitur as-

piciens multorum consolationem, mirabilium examinationem, in ignaviam admirationem. Aspiciens interiora intuens ut persone humilem conditionem, incertam professionem, incipientes et seculares conversationem. Convertitur tot simul in delictorum compunctionem, morum emendationem sui et suorum electionem. Ad operis exhibitionem, devotam gratiarum actionem, mirabilium dei contemplationem, patientissimo passionem, consolatam congratulationem, sui humiliationem, sanctorum imitationem. Inspiciens interiora devote intuens ut virginalem puritatem, consolationis serenitatem, conversationis devotionis singularitatem, abstinentieque hilaritatem, conventus honestatem. In adversis longanimitatem. In prosperis maturitatem. Despiciens humilitatem, communitatem simplicitatem, iocundam socialitatem. Tegitur ut visis non credat, fame non faveat, faventibus invideat. Sed respiciens frequenter intuens cum devotione dona spiritualia, opera mirabilia, privilegia singularia. Similiter secretorum cognitione, cordis devotione, spiritus exultatione, conversationis conformatione, virtutum augmentatione. Gloriorum decantat [illegible] familiaritate eius [illegible] me caritate. Servata utriusque affectionis puritate. De tam inopinata data immediata benedictione. Tantorum (secretorum) divinorum visione. Ex penitentiali cognitione, penarum compassione, laborum pro viribus sublevatione. In tristicia exhibita secundum posse consolatione. Afflictorum [illegible] copiositate devotionem tanta honestate. Mirabilium tanta honestate novitatis, vite tanta sanctitate. Passionis Christi tam evidenti representatione. Divinorum tam fervente imitatione. Tantorum mirabilium operatione. Tante devotionis exhibitione. Secretorum inusitatis affectionibus divinis illuminationibus. Secretorum

reuelacōnibus. Doctor alťis ccc̄ozib;
interpretacōnibus. Multaz dubita
cōnū certificacōnib;. oracōnū ei⁹
pticipacōnibus / firmioz ex ipis i
spectōnibus. bonoz relacōnibus a
ptis apicōnibus. et in naturalibus
uel potꝰ sup naturalibus dei opēi
b;. eximioz s̄ctitis cōu̾sacōnibus.
et corporis xp̄i actōnib;. et maiꝰ sa
cerdotis uirtuosis effcōnib;. Demōis
cōfessionibus. Nam qui diu iacti
tabat ut dñm glificabat se ipsꝰ reg
nū et potestatem hr̄e dicebat. Dīnū
cios rasos fatuos appellabat. Ip̄os se
maletractaturū affirmabat. aŝe fu
gandos asserebat. Ipam timore con
cutiebat. horrore g̃uabat. lectulū in
quo iacebat cōmouebat. ut uictor
tremule cantabat. ad unā xp̄i pas
siōis ad uitacōem. ad breuissimā orō
nem. modicam orōnem inuocacōe;
uelut uetulus raucus et tremulus
insonuit. uitatē rei exposuit. sibi a
deo datam tēptandi potestatē asse
ruit. q̄ nich profecit apuit. q̄ ma
iora passurus eēt dixit. q̄ intulit
q̄ p̄cōfusione nūcq̄ coram suis so
cijs appere potit hijs et similibus
coram duobus frib; p̄dic̄ et tribus
alijs religiosis dc̄is turpiter in son
uit et mox euanuit / Exhortor plu
res ut diligent̄ contemplentur. De
uota inuenientur: mirabilia mensura
te apphent et ueñentur: Noua nec
supflue cōmendent ñ ēmientur. Di
na opa diligent̄ corde colligant et re
cordentur / Collaborantes pseuera
rent p̄mient / Imitari ut assimulen
tur compati / Detrahentes et distre
dentes crede ne et in credulitate cā
certe uitatis nocētur et primacia uē
cundentur Et detractōne infamen
tur / Hortor hec legentes ne incredi
bilia eē suspicentur: s; si p̄sentes h̄ ñ
uide merētur: uidentibus credant et
cum alijs scōz fc̄is et dictis cōferat̄
ne uituperentur & incōtempnando
sine digna examīacōe p̄sumptos inue
niantur / Audiui ab alijs a uiris re
ligiosis. Du̾sis professiōis. Multimode
cōdicōnis. honeste cōu̾sacōnis. Notabi
lis p̄fcōnis approbate deuocōnis. Sincē
affcōnis. Etatis prouectōnis. Ordis
supioris. Conscijs sue cōfessionis. Sc
rutatoribus diligentissimis sue cō
u̾sacōnis ab infancia coetaneis cō
scijs totꝰ uite cōuictꝰ et actōnis. pen
tib; curā h̄ntib; sue gr̄acōnis et e
ducacōnis / Sensi p̄ meipm. c̄ca o
c̄lis uidi sup nāles plimas cōsolacōes
uirib; humanis intollerabiles afflic
cōnes. honestissim̄ cōuictū et mo
res / Auribus audiui iocūdissimās iu
bilacōnes deuotissimas cū deo collo
cucōnes incēssimas orōnes. cōstan
tissimas cōtra demonē allegacōes.
Demonū horridas intonacōnes. Ol
facē potui dificū et mirificū odorem
uisibilr̄ et inuisibilr̄ oblatū demoni
acū fetorem. In manib; h̄ui dū a
demone piectam i lutū leuaui. bra
chijs meis q. mortuā oīo rigidam
et insensiblēm portaui. Dū ex con
bustione demonis deficientē suste
taui / Gustu prepi cibum quē pa
uit potū quē ministrauit. In scutel
la et in cipho quib; manducauit
et potauit. / hijs et alijs maiori
bus plimus p̄ns interfui. Corpora
liter in me expertus fui. cū uocis se

No . hortatur ad credulitatem

Gmo... confessione

pⁱus c̄otuli. visitandi grā et edifica
c̄onis adij / C̄oieci ꝺue ab aliis nō
audiui et i me sētire ñ meruj. ex simpli
cōu̇sacōne p̄senciū edificacōe deu stu
diosissiā occultacōe. purissima intēcō
ne humillia sui reputacōe. se cōmen
dacōi i dignacōe sꝑ infirmioꝝ suoꝝ
recogniconē et ꝯfessiōe alioꝝ sibi p̄la
cōne. Dubioꝝ simpli i ꝰrogacōne / cō
iect. ꝑ signa deuocōnis ꝯtiora. ꝑ er
tiora intiora. v̄ba affcūosiora. scōꝝ dic
ta ꝯ̇tiora frā siliora. dona / Que vitate
miora. ne inpabiliora. Dcīs emīena
ora. Nō uidenti inopīabliora. expien
ti credibiliora. Secretoꝝ cōsīo ꝯ̇tiora
modo pmisi. cū deuocōis. ij ꝯ̇ōie ꝯ̇tio
ris faciliōis in uēcōnis. Sonoꝝ pcti
onis. corpal' elōgacōis int' q̄ cōstā
nich appositū ē ꝯ̄e ad nutcōnis ul' ꝯ̄c
tionis / hoc spe dulcoris scpsi. Que
desidero sentire. Que ex sola grā fa
ora prouenire. ꝯ̇' minis me ꝯ̇do
posse inuenire / Scripsi scdm dcā scō
ꝝ sūias maioꝝ. Quoꝝ si ūba ul' v̄
boꝝ ordinem mutaui sūias tū nūq̄
mutaui coꝝ / vi tractus amoris. s
pīalis ꝑcordialis. familiaris. sapro
si. operosi. seriosi / amoris. Nō como
di temporalis. nō fauoris carnalis. nō
doni corporalis. nō ꝑsone singlaris
Sꝫ grē mirablis. edificacōnis grial'
et correctionis mee spālis / vi tract'
amoris diuini a quo incepi inquo
i tētū cōpleui. Q̄ᵉ ī p̄ceū statu. B'. s.
lxxuj. / Q' amat amat et aᵒ noui
uicti. ipē mitū ipē p̄miū sibi est amor
p̄ter se non requirit cām nō fructū
amo q̄r amo. amo ut amē. honore
sane q̄ honet. qui stupet q̄ metuit
qui miratur vacat. ꝫ oīa apᵒ amātē
amoꝝ ubi uenit cetēs inse omīa tāu
cit et captiuat affēc / purˀ amoꝝ mi
cenariˀ ñ ē. purˀ amoꝝ de spe uires ñ
sumit ñ tū diffidēcie dāpna sentit.
sp̄ōse hic ē. q̄ꝫ hoc sp̄ōsa ē q̄cūq̄ꝫ ē. ꝫ
sponsa habūdat. hoc cōtenṫˀ ē sp̄ōsˀ
ꝫ aliud nō q̄rit ꝫ aᵒ nō hc̄. felix que
meruit tante suauᵗⁱˢ cōpleri. Q̄ nō
ē aliᵈ q̄ amoꝝ castˀ. scās suauis et dul
cis tāte serenitᵗⁱˢ ꝯ̇iūce ꝫ sinceritatis amoꝝ
mutuˀ intimˀ. ualidˀ q̄ ñ i carne una
ꝫ imo plane spū duos uigat duos fa
ciat jaꝫ ñ duos ꝫ unū. Nā ꝫ si minˀ dili
git creata q̄ᵈ creatoꝝ quī minoꝝ ē tū si
ex se tota diligit ñ dēē ubi totū ē. soꝝ a
moꝝ ex hoīe motibꝫ oībꝫ sēsibꝫ atq̄ꝫ af
fcībꝫ ē inquo pᵗ creatā ꝫ si nō ex equo
auctoꝝ ul' de simili mutuā respondere
uicē. v̄bi grā si tū irascatᵘʳ deˀ. nū uliq̄ꝫ
sili irascat. Nō utiq̄ꝫ ꝫ pauebo ꝫ cōtre
miscam ꝫ ueniā dep̄cabor. Si me argu
at nō redarguetur a me. Sꝫ ex me potˀ
iustificabitur. Nec si me iustificabit
iudicabˀ iudicabo eū ꝫ adorabo. et sal
uans me ñ q̄rit a me se p̄e saluari. ñ
eqꝫ liberari qui omīs liberat. Si dn̄atur
me op̄et suire. Si impat et nō iu
cissim siuciū exigere. Sꝫ de amore a
li' est. Nam cū amat deˀ nō ali' uult
q̄m amari q̄ꝫ nō amat ꝫ ut ametᵘʳ
sciens ipo amore beatos q̄ se amaue
rit. B'. s. lxxij. / amoꝝ dignitatis nes
cˀ dignacōe diues affcū potēs. sua
su efficax. B'. s. lxxiij. / amoꝝ incepe
ras omnē ī se triumphatur. captiuat q̄ꝫ
putoris sensū. cōueniencie modū. de
libacōis cōsiliū. tocˀ optimitatis et
modestie pir negotiū. / vi tractus a
moris firmicat sibi. B'. lxxvi. grata
p̄sencia. Dulce colloquiū. suaue colloq̄

n adhesit anima mea anime illius et unam fecit de duabus, non consanguinitas sed unanimitas. Ideo erit ociosa socia vel consociatio inter amicos et quem effecit mutuus amor in sibi presentibus. Hor ror indicat separationis et dolor dei nicem separatis.

Explicit primus liber de virtutibus sponse Christi Cristine de Stumbele quem compilavit frater Petrus de ordine fratrum Predicatorum.

Incipit secundus liber in quo continentur multa valde. Et primo qualiter frater Petrus de Dacia ordinis predicatorum qui dicte puelle Cristine fuit divinitus datus in dilectionis virtute et consolatione necnon consolatione spiritualitate et spiritualem venit primo in Stumbele visitandi dictam puellam. Sed frater Petrus fuerit indigne sue et auctoris et lector[?] ... inter alios libros predictorum. Et ... quere hunc librum ... vide et lege que in xxxij folio continentur ibi. ... a pascha usque post festum beati Jacobi minoris etc.

Sed ... dicte passiones ipsius Cristine quas ipse frater Petrus ... et audisse. Et primo de clavis ... in ij fol.

Anno domini nostri Jhesu Cristi millesimo ducentesimo septuagesimo nono. Dilecta deo et hominibus virgo Christi Xpistina decimo etatis sue anno dedit fidem castitatis sponso suo filio dei Cristo. Cui in variis et continuis temptationibus, vexationibus, machinationibus, infestationibus, plagis et tormentationibus malignorum spirituum devota vita et ... constancia servivit indefessa usque ad annum domini millesimum tricentesimum duodecimum viij nonas Novembris que fuit dies beati Leonardi abbatis qua et die, tunc in crepusculo noctis in primo galli cantu ab hac luce transivit felici commercio commutata in eternam. Cuius vita et gloriosos triumphos in hoc libro studiosus lector inveniet et reperiet multa mirabilia in hac parte vite predicti virginis in ea pacta. Post mortem ipsius multis claruit et adhuc claret omni tempore miraculis.

... que volumus ponere magna et inextinguibilis memorie digna.

Comes Theodericus Cliuensis adeo contractus membris et viribus corporalibus destitutus quod nullas manus ad aliquid capiendum aut ad aliquid faciendum neque pedes ad ambulandum habuit adiutrices. Audita fama miraculorum beate Xpistine adhuc in humili loco iacentis in villa Stumbele natali sue in gestatorio seu curru fuit ad sepulchrum sponse Christi adductus. Et bene fuit redditus atque pristine sanitati fuit a multis ibidem presentibus quod membra ipsius contracta in surgendo sonabant ac si quis sarmenta arida et sicca manu aut pedibus confringeret. Et absque adminiculo suorum currum scandit et cum magno gaudio ad propria remeavit gratias agens omnipotenti deo qui ad invocationem famule sue Xpistine sibi membra sua sana restituit universa. Et hoc miraculum fuit causa efficiens duorum collegiorum canonicorum secularium fundatorum. Unius ibidem in villa Stumbele de quo semper fit mentio. Postea ad locum ... translati. Alterius vero per dictum comitem in opido suo principali Cliuensi que per dei gratiam adhuc permanent et in eternum permanebunt dum seculis ... assiduorum miraculorum ipsius virginis deo dilecte continuatione parente gratia domini nostri Jhesu Christi. Qui cum deo patre et spiritu sancto vivit et regnat deus.

Et est notandum quod tempore ... deo et hominibus dilecta Xpistina fuit ... annorum anno domini millesimo ... anno videlicet desponsationis sue. Et supervixit in multis mirabilibus in hoc volumine contentis usque annum domini millesimum ... decimum. Etc.

Est ... translatio anno domini 1342 ... [illegible]

Secunda vero translatio de Stumbele versus ... fit anno domini 1569. [illegible]

[illegible]

Ex aurea tabula que pendet in templo dive vir=
ginis in Nydmegen hec habentur

In den Jaren vnss Herrn Jhesu Christi M. ccc. lxxviii
op der heiligen drijkoninge avent wart jemerlichen erslagen
ende vermoert der hochgeboren Wilhelm [illegible] sone hern
[illegible] Hertogen [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
amen